

Istina će vas osloboditi

Radni okvir za katoličku crkvu u Austriji

Mere, uredbe i orijentaciona pomoć
protiv zloupotrebe i nasilja

Drugo, prerađeno i dopunjeno izdanje (2016)

Skraćena verzija teksta

Deo A – **Uvodne napomene**

Deo B – **Radni okvir**

Deo C – **Poslovnik o postupanju**

Deo D – **Dopune**

Impressum

Austrijska biskupska konferencija
1010 Beč, Wollzeile 2
2. prerađeno i dopunjeno izdanje
Beč 2016.

Radi što bolje čitljivosti teksta nisu korišćeni gramatički oblici za oba roda. Pojmovi koji se odnose na lica važe jednako za oba roda bez obzira na upotrebljeni oblik.

Uvod

Odnos prema zloupotrebi i nasilju u crkvi

Proteklih godina bilo je više napora i inicijativa u svim austrijskim biskupijama povodom odnosa prema zloupotrebi i nasilju u crkvi. Stoga su u svim biskupijama postavljeni ombudsmeni, nezavisni predstavnici kojima se žrtve zloupotrebe i nasilja u crkvi mogu obratiti.

Intenzivan rad s decom i omladinom u crkvenim institucijama, naročito u župama, pokazuje kako radnici pastoralne službe za decu i omladinu uživaju zasluženo poverenje. Kako bi se ono nadalje zadržalo, crkva u Austriji snažno se zalaže za prevenciju, a to znači brzu i efikasnu pomoć za žrtvu i snošenje posledica po počinioca u slučaju da dođe do zloupotrebe.

U proleće 2010. crkva je bila primorana da se zbog saznanja o zloupotrebi i nasilju u crkvenim ustanovama iznova pozabavi ovom problematikom.

Austrijska Generalna konferencija vikara izradila je u saradnji s ombudsmanima i biskupijama Načelni tekst¹, koji je na prolećnom saboru 2010². dobio punu podršku austrijskih biskupa. Biskupi su potom naložili Radnoj grupi³ da izradi propise za odnos prema zloupotrebi i nasilju u crkvi koji će važiti na teritoriji cele Austrije, pri čemu su odredbe koje važe u bečkoj Glavnoj biskupiji uzete kao osnova.⁴

Na nekoliko radnih sastanaka između marta i maja 2010. radna grupa se podrobno pozabavila celokupnom tematikom. U manjim grupama i uz konsultacije sa stručnjacima izrađeno je nekoliko tekstova. Biskupi, generalni vikari i viši redovnici te ombudsmeni i ostali stručnjaci zamoljeni su za povratne informacije. Krajem maja 2010. pripremljena je poslednja redakcija ovog Radnog okvira pred vama. Juna 2010. austrijski biskupi odobrili su ovaj Radni okvir i proglasili ga obavezujućim za katoličku crkvu u Austriji, dok su Poglavaraska konferencija muških verskih zajednica i Udruženje ženskih redova Austrije

pozvani da usvoje njegove odredbe u svojim delokruzima.⁵

Ovim se Radim okvirom potcrtava da Crkva osuđuje svaki oblik zloupotrebe i nasilja i odlučno se protiv njih bori. Konkretnim odredbama i postupcima između ostalog, jasno se naglašava kako se zloupotreba ni u kom slučaju ne smatra beznačajnim prekršajem. U dokazanim teškim slučajevima je razlog više za prekid crkvene službe.⁶

Objavljena pravila predstavljaju bitan doprinos sprečavanju zloupotrebe i nasilja te profesionalnom i doslednom postupanju u konkretnim slučajevima. To bi moglo doprineti jačanju poverenja u crkvu.

Sušтина je da se izrađen i donesen Radni okvir sprovede kroz konkretne korake u svim ustanovama katoličke crkve u Austriji. Na tom putu nas hrabri i Papa Benedikt XVI: „Učinićemo sve da se takva zloupotreba više ne ponovi... Protekle događaje vidimo kao povod za čišćenje koje nas vodi u budućnost...“⁷

Neka nas Sveti duh prati u sprovođenju ovog Radnog okvira svojom svetlošću i svojom bistrinom.

Marijacet, 21. jun 2010.

Dan sećanja na Sv. Alojzija Gonzagu

+ Christoph Kard. Schönborn

Kardinal dr Christoph Schönborn

Predsedavajući Austrijskom biskupskom konferencijom

1 25. februar 2010, Salzburg

2 Prolećna plenarna skupština od 1. od 4. marta 2010. u Sankt Peltenu

3 Vidi Deo C Poglavlje 7

4 Pomagalo: Sprečavanje seksualne zloupotrebe, Beč 2006.

5 Letnja plenarna skupština od 21. do 24. juna 2010. u Marijacetu; up. cann 477 i 455 CIC.

6 Pod time se podrazumeva: sve od obustave glavne ili počasne crkvene delatnosti do isključenja iz sveštenstva, reda ili druge crkvene zajednice.

7 Iz propovedi povodom završetka Svešteničke godine (Annus Sacerdotalis), 11. jun 2010.

Predgovor

drugom, prerađenom i dopunjenom izdanju

Godine nakon juna 2010, od aprobacije i objavljivanja Radnog okvira za katoličku crkvu u Austriji „Istina će vas osloboditi“, bile su radne.

Nezavisno branilaštvo za zaštitu žrtava pod vođstvom gospođe Valtraud Klasnic do 15. februara 2013. obradilo je sve podnete prijave zloupotrebe i nasilja počinjenih od strane predstavnika katoličke crkve nad decom i omladinom ispod 18 godina, a koje su prispele direktno ili putem biskupskih ombudsmana.

Nezavisno branilaštvo za zaštitu žrtava imenovalo je komisiju — Nezavisnu komisiju za zaštitu žrtava — sa zadatakom da na osnovu činjenica do kojih se došlo putem ličnih razgovora sa žrtvama, uzimajući u obzir i mišljenja stručnjaka koja su obavila razgovore sa žrtvama, donese odluke o finansijskoj i terapijskoj pomoći. Potom se zadatak Austrijske biskupske konferencije zajedno sa Zadužbinom zaštita žrtava, koju su zajednički osnovali Poglavarstva konferencija muških verskih zajednica Austrije i Udruženje ženskih redova Austrije, sastojao u tome da preporuke Nezavisne komisije za zaštitu žrtava prenese nadležnim poglavarima (biskupima, opatima, predstojnicama samostana) te isplati finansijsku pomoć odnosno pokrije troškove terapije.

Radni okvir donet 21. juna 2010. proistekao je iz preke potrebe. Nakon godina intenzivnog rada sve se jasnije ukazivala potreba za prerađenim izdanjem.

Radna grupa koju je postavila Austrijska biskupska konferencija obavila je povereni zadatak na brojnim zasedanjima, uzevši u obzir predloge koje je dala Kongregacija za doktrinu vere. Rad Nezavisnog branilaštva za zaštitu žrtava u međuvremenu je napredovao i obrađen je najveći deo pristiglih molbi. Na taj način stvorili su se povoljni uslovi za prelazak na nov način rada. U tu svrhu morale su se upotpuniti biskupske komisije u biskupijama i usaglasiti poslovnici o radu. To je ponovo iziskivalo još mnogo rada, naročito za rukovodstvo Zadužbine za zaštitu žrtava, ali i za biskupije.

Dana 15. februara 2013. održan je sastanak na nivou cele Austrije na kome su prisustvovali predstavnici svih biskupskih ombudsmana i komisija, Nezavisnog branilaštva za zaštitu žrtava i Zadužbine za zaštitu žrtava. Od tada svaku prijavu seksualne zloupotrebe i nasilja počinjenih od strane predstavnika katoličke crkve prima biskupski ombudsman dok ih biskupska komisija podrobno ispituje. Uzima se i izjava okrivljenog. Nezavisna komisija za zaštitu žrtava pod vođstvom gospođe Klasnic i dalje određuje visinu dobrovoljnih naknada za terapijsku i finansijsku pomoć koje dobija od ombudsmana i biskupskih komisija na razmatranje.

Tako je postalo moguće doneti dobro osmišljen pravilnik koji su aprobirali Austrijska biskupska konferencija i Poglavarska konferencija, kao i Udruženje ženskih redova Austrije i koji ima samoobavezujući karakter za sve biskupije i redove.

Protekle godine bile su bolno i opterećujuće iskustvo za sve koji su na tome radili. Isto tako, to je bio i neopodan, isceljujući proces koji je uspešno priveden kraju zahvaljujući zauzimanju i predanom radu mnogih koji su se uglavnom dobrovoljno stavili na raspolaganje, često pored sveobuhvatnog profesionalnog rada.

Stoga imamo mnogo razloga da zahvalimo Svevišnjem, pre svega zbog rada Nezavisnog branilaštva za zaštitu žrtava koje se izuzetno angažovalo, zatim za velike napore zaposlenih u Zadužbini za zaštitu žrtava koji su se često graničili s nemogućim. Ne manju zahvalnost i priznanje zaslužuju i ombudsmani i članovi komisija koji su prevashodno dobrovoljno, sa velikom odgovornošću i mnogo pažnje i ljubavi prema bližnjima pristupili radu.

Svesni smo pak da se napori za zaštitu od nasilja i zloupotrebe nikada ne mogu posmatrati kao privedeni kraju.

Najveća briga jeste i uvek je bila prevencija. Kao posledica šoka brojnih optužbi, naročito tokom 2010. godine, sve biskupije i redovi u Austriji uložili su puno truda u prevenciju. U tome ne smemo popustiti, štaviše ona na svim poljima mora biti neraskidiv deo dušebrižničke službe. U međuvremenu je u svim biskupijama dobila konkretan oblik kao institucija.

Istovremeno je nužno ostati na oprezu, odmah razmatrati svaku iscrpnu prijavu koja ukazuje na mogući problem i delati u skladu s odredbama postojećeg Radnog okvira.

Biskup dr Klaus Küng

Kardinal dr Christoph Schönborn

Sadržaj

Impressum	2
Uvod	3
Predgovor	4
Molitva	8
Misao vodilja Pape Franje	10
Misao vodilja Pape Benedikta XVI	12

Deo A – Uvodne napomene

1	Pojedinačne teme iz tekuće diskusije	16
1.1	Osnovno o seksualnosti	16
1.2	Homoseksualnost i zloupotreba	16
1.3	Bezbračnost i zloupotreba	16
2	Blizina i distanca	17
3	Seksualna zloupotreba i nasilje	19
3.1	Najvažnije u kratkim crtama	19
3.2	Definicije pojmova	19
3.2.1	Fizičko nasilje i zapostavljanje	19
3.2.2	Psihičko nasilje	19
3.2.3	Seksualna zloupotreba	19
3.2.4	Razgraničenje u odnosu na fizičko zlostavljanje	20
3.3	Modeli za predočavanje zloupotrebe	20
3.3.1	Ciklus zloupotrebe	20
3.3.2	Četiri činioca kod napastvovanja	22
3.4	Kako prepoznati žrtvu?	22
3.5	Kako izgleda profil počinioca?	23
3.6	Strukturalni uslovi seksualnog nasilja	24

Deo B – Radni okvir

Istina će vas osloboditi	28
1 Prevencija	30
1.1 Odabir i primanje zaposlenih	30
1.2 Školovanje i usavršavanje	30
1.3 Izjava o obavezivanju	31
1.4 Postupak u slučaju sumnje	31
1.5 Stožer za prevenciju zloupotrebe i nasilja	31
1.6 Rad sa pritužbama dece i omladine	32
1.7 Dopune pravilnikâ	32
2 Smernice za ponašanje	32
2.1 Promovisanje prava dece i omladine	32
2.2 Zaštita prava dece i mladih	33
2.3 Kod kontakta s decom i mladima obavezno je:	33
2.4 Kod kontakta s decom i mladima zabranjeno je:	33
3 Važne napomene u vazi sa postupanjem s pretpostavkama i zapažanjima	34
3.1 Osnovno	34
3.2 Obratiti pažnju na sledeće	34
3.3 Podrška žrtvama	34
4 Odredbe za nosioce odgovornosti	35
4.3 Za župu (parohiju)	35
4.4 Za dečju i omladinsku pastoralnu službu ..	35
4.5 Za nastavu veronauke i katoličko školstvo	35
4.6 Za crkvenu zajednicu ili ustanovu	35

Deo C – Poslovnik o postupanju

Oblast važnosti	40
Definicije	40
Položaj okrivljenog	40
Posledice i mere	41
Pomoć navodnim žrtvama	41
Hitne mere protiv navodnog počinioca	41
Moguće posledice po počinioca	42
Rehabilitacija	42

Deo D – Dopune

1 Šematski prikaz postupka	46
2 Izjava o obavezivanju za Radni okvir „Istina će vas osloboditi“ ..	48
3 Adrese	49

Molitva

Oče naš, Ti si očeve i majke naše izbavio iz ropstva i podao im 10 zapovesti čistog života. Ti si se utelovio u Čoveka Isusa Hrista i pokazao nam kako je ljubav temeljno načelo. Ti si uz nas kao Sveti Duh da nas vodiš.

Ali mi se ogrešismo o Tebe i svoje bližnje. Veliki greh izašao je poslednjih nedelja na videlo. To je greh pojedina, greh učmao u strukturama, obrascima ponašanja i razmišljanja, greh zbog izostale pomoći i neodlučnog suprotstavljanja.

Kao članove crkve ova nas odgovornost dotiče na veoma različite načine. Ali mi smo Tvoje stado i zajedno smo odgovorni. Priznajemo Tebi i jedni drugima krivicu našu.

Priznajemo Ti da nismo sledili samo volju Božju već požude naše za vlašću i nadmoći.

Iz ovih pobuda neki su od nas zlostavljali druge, čak i decu.

Priznajemo Ti da smo obeščastili i izneverili ime Tvoje koje ljubav propoveda.

Neki među nama propovedali su o ljubavi Božjoj a naneli zlo štíćenicima svojim.

Priznajemo Ti da svetilišta i druge domove Gospodnje nismo smatrali svetima i nismo ih dobro čuvali.

Neki među nama koristili su ih kao priliku za nečastan čin.

Priznajemo Ti da odnose među odraslima i decom te međusobno nismo gradili na temelju bezuslovnog poštovanja.

Neki među nama okoristili su se dečjim poverenjem i uništili ga.

Priznajemo Ti da razaranje života i životne sreće nismo spoznali niti razumeli već bagatelisali.

Neki među nama krivci su za smrt duše drugih.

Priznajemo Ti da nismo cenili telesnost i doživeli smo krah u nastojanju da izrazimo seksualnost.

Neki među nama počinili su seksualno nasilje.

Priznajemo Ti da smo tuđu mladost, lepotu i živost želeli za sebe.

Neki među nama ukrali su detinjstvo dečacima i devojčicama i oteali im sposobnost da zavole zdrave odnose.

Priznajemo Ti da smo žmurili pred istinom, da smo je preinačivali i lažno svedočili.

Neki među nama na taj su način zavaravali sebe i druge i nastavljali sa zlodelima.

Priznajemo Ti da smo želeli da raspoložemo drugima i posedujemo druge.

Neki među nama iz ovih su se pobuda dočepali telesa najslabijih.

Priznajemo Ti da smo žudeli za bezbednošću, mirom, moći i ugledom.

Nekima među nama je privid bezgrešnosti crkve bio bitniji nego išta drugo.

Mi, stado Božje i crkva mu, zajedno snosimo odgovornost za ovaj greh.

Priznajemo krivicu mnogima o koje smo se kao Crkva a neki među nama i kao pojedinci ogrešili.

Priznajemo ovu krivicu jedni drugima, jer se crkva ogrešila o svoju pastvu.

Priznajemo Tebi, Bože, greh naš.

Spremni smo da preuzmemo odgovornost za našu prošlost i sadašnjost, i pojedinačno i zajedno. Spremni smo da obnovimo svoje obrasce ponašanja i razmišljanja po uzoru na Duh Isusov i sudelujemo u zaceljivanju rana. Mi se kao Crkva predajemo sudu hrišćanskome.

Ti, Hriste, kažeš da okajavaš grehe naše. Danas Te molimo: prepusti ih nama još malo. Pomozi nam da ih ne izbegnemo prebrzo i pripremi nas da ih priznamo: svako svoje grehe a svi zajedno zajedničke. Onda nam daj nadu na sudu Božjem: nadu u slobodu iz istine i nadu u oprostjenje na koje nemamo pravo.

Amin.

(Ovo priznanje krivice služeno je na pokajničkoj liturgiji u okviru Svete nedelje 31. marta 2010. u Katedrali Svetog Stefana u Beču.)

Misao vodilja

Pape Franje

Iz propovedi Pape Franje u Kapeli Doma Svete Marte (Domus Sanctae Marthae) na sv. misi sa žrtvama seksualne zloupotrebe koju su održali pripadnici sveštenstva u ponedjeljak, 7. jula 2014.¹

Slika Petra koji gleda Isusa izlazeći sa zasedanja na kome se odigralo užasno saslušanje, pogled mu se susreće s Isusovim, i onda zaplače — ova se slika javlja u mom srcu pri susretu pogledima sa vama i sa muškarcima i ženama, mladićima i devojkama. Osećam Isusov pogled i molim se za milost njegove molitve. Za milost da se Crkva zaplače i moli se za spas svojih sinova i kćeri koji su izneverili svoj poziv i zlostavljali nedužne ljude. Ja sam vam lično danas zahvalan što ste u tome odmakli daleko.

Već dugo nosim u svom srcu duboku bol i patnju koje dugo tajim i prikrivam, o saučesništvu za koje nemam objašnjenja — tako dugo dok neko nije primetio da je Isus pogledao, a onda još neko drugi i zatim neko treći... i oni su se odlučili da se tako netremice gledaju.

Oni retki kojima su navrnule suze opteretili su našu savest ovim nedelima i teškim gresima. Moja je zaprepasćenost i bol zbog činjenice da je nekolicina sveštenika i biskupa obeščastilo detinju nevinost i svoj sveštenečki poziv izvršivši obljubu nad njima. Ne radi se samo o gnusnim delima, već je posredi kult svetogrđa, jer su ovi momci i devojke bili povereni svetim licima kako bi ih izveli na put Božji, a upravo njih žrtvovali su svojoj putenosti. Okaljali su lik Božji po kome smo i mi stvoreni.

Pred Bogom i stadom Njegovim izražavam svoju bol izazvanu gresima i teškim delima seksualne zloupotrebe koje su pripadnici sveštenstva nad njima počinili i ponizno molim za oprost.

Isto tako vas molim za oprost greha nečinjenja koje su počinila odgovorna crkvena lica svojim zanemarivanjem pokazatelja zloupotrebe koje su iznele članovi porodice i žrtve zloupotrebe. To je žrtvama pričinilo dodatnu patnju a ostala maloletna lica koja su bila pod rizikom izložila opasnosti.

Molim za budnost

Svi biskupi moraju svoju pastirsku službu vršiti s velikom marljivošću kako bi zaštita maloletnika bila zagarantovana i biće pozivani na odgovornost.

Molim vas za ovu pomoć: stanite uz mene kako bismo obezbedili najbolje strategije i postupke za zaštitu maloletnih lica te osposobili sveštena lica za sprovođenje ovih strategija i postupaka. Moramo preduzeti sve što je u našoj moći da se ovi gresi Crkve ne ponove.

Papa Franja završio je svoje obraćanje rečima:

Isus, izlazeći sa nepravedne sudske rasprave, sa bezobzirnog saslušanja pogleda Petra u oči — a Petar zaplaka. Molimo se da pogleda nas, da se mi međusobno pogledamo i zaplačemo te da nam udeli milost da osetimo stid kako bismo mu — kao Petar nakon četrdeset dana — mogli odgovoriti: „Znaš da te volim“, a potom začuli njegov glas: „Zaputi se ponovo mojim putem i napasaj ovce moje“, na šta ja još dodajem: „I ne dopusti da se vuk uvuče u stado!“

¹ http://w2.vatican.va/content/francesco/de/cotidie/2014/documents/papa-francesco-cotidie_20140707_vittime-abusi.html, 07. jul 2014.

Misao vodilja

Pape Benedikta XVI

Izneti istinu na videlo

[Neophodno je] izneti istinu na videlo o svemu što se dogodilo u prošlosti, preduzeti sve nužne mere da se tako nešto više nikad ne ponovi, obezbediti da se načela pravednosti poštuju u potpunosti i pre svega pružiti svako olakšanje žrtvama ovih gnusnih činova.²

Izazov za crkvu

Samo detaljnim razmatranjem brojnih činilaca koji su doveli do nastanka trenutne krize može se pronaći i razlogi i pronaći delotvorne protivmere, U činioce koji su doprineli ovom stanju sigurno se mogu ubrojati:

- ▮ nepodesni postupci utvrđivanja podobnosti kandidata za sveštenečki poziv i tome slično;
- ▮ nedovoljna čovečna, moralna, intelektualna i duhovna edukacija na seminarima i iskušeništvu;
- ▮ društvena težnja za davanjem podrške sveštenstvu i drugim autoritetima;
- ▮ kao i neprikladna briga o ugledu crkve i izbegavanje skandala koji su uzrok zakazale primene postojećih kanonskih kazni i zaštite časti i dostojanstva svih osoba.

Mora se hitno delati kako bi se pristupilo ovim činionicima koji su doveli do tragičnih posledica u životima žrtava i njihovih porodica i pomračenja svetlosti jevanđelja kakvo nije zabeleženo ni u stolicima progona.³

Žrtvama zloupotrebe i njihovim porodicama

Vi ste užasno propatili i iskreno mi je žao zbog toga. Sve što sam da ništa ne može izbrisati ono što ste pretrpeli. Zloupotrebjeno je vaše poverenje a vaše dostojanstvo povređeno. Mnogi od vas nailazili su na zatvorena vrata kada su pronašli hrabrost da govore o tome što ih je zadesilo. Svi koji su pretrpeli zlostavljanje u domovima i internatima sigurno su se osetili kao da ne mogu po- beći od patnje. Razumljivo je da vam je teško da opro-

stite ili da se pomirite sa crkvom. U ime Crkve javno izražavam sramotu i kajanje koje smo svi mi osetili. Istovremeno vas molim da ne gubite nadu.⁴

Sveštenicima i redovnicima koji su zlostavljali decu

Zloupotrebili ste poverenje koje su vam ukazali mladi ljudi i njihove porodice i odgovaraćete za svoja nedela pred svemoćnim Bogom i pred nadležnim sudovima.⁵

Roditeljima

Ona [deca] zaslužuju da rastu u bezbednom okruženju, da budu voljena i cenjena tako što se uvažavaju njihova ličnost i važnost. Vi imate pravo da budete odgajani uz istinske moralne vrednosti duboko usađenih u dostojanstvo svakoga od nas, kao i pravo na to da vas istina naše katoličke vere nadahne, da izučite načine ponašanja i ophođenja koje će uticati na zdrav osećaj lične vrednosti i trajnu sreću.⁶

Deci i omladini

Svi smo potreseni gresima i nedelanjem pojedinih pripadnika crkve, a naročito onih koji su izabrani baš zato da bi upućivali i negovali mladež. [...] Stremite ličnoj vezi s Njim (Isusom) u crkvenoj zajednici, jer On vaše poverenje nikada neće zloupotrebiti.⁷

Biskupima

Pozivam vas da, pored potpunog sprovođenja normi crkvenog prava, sarađujete s državnim organima na vašem području odgovornosti pri rešavanju slučajeva zloupotrebe dece. I poglavari redova treba isto da postupite. Pohađali ste savetovanja ovde u Rimu koja su imala za cilj da se ovim slučajima pristupi jasno i dosledno. Nužno je da se crkvene norme [...] za zaštitu dece stalno preispituju i osavremenjavaju te da se primenjuju u celosti i nepristrasno u saglasju s crkvenim pravom.⁸

Vernicima

Potrebna nam je nova vizija da bismo sadašnje i buduće

² Iz obraćanja Irskog biskupa pri poseti „Ad-limina“ 28. oktobra 2006, iz O. R. dt., br. 45, 10. 11. 2006, str. 10.

³ Iz pastirske poslanice katolicima u Irskoj, br. 4 od 20. marta 2010.

⁴ Ibid. br. 6.

⁵ Ibid. br. 7.

⁶ Ibid. br. 8.

⁷ Ibid. br. 9.

⁸ Ibid. br. 11.

naraštaje ohrabрили da čuvaju dar naše zajedničke vere poput blaga. Ako idete putem hrišćanstva, sledite zapovesti i vodite svoj život po uzoru na Isusa Hrista, nesumnjivo ćete se preporoditi, što je u ovim vremenima preko potrebno.⁹

Iz molitve Svetom Ocu

Bože očeva naših, obnovi nam veru našu koja je život naš i spasenje naše, nadu našu koja nam obećava oprost i unutrašnji preporod, ljubav našu koja nas čisti i srca naša otvara, da bismo Te voleli i u Tebi svu braću našu i sestre naše.

[...] Neka nas patnja naša i suze naše, iskrena nastojanja da ispravimo negdašnja nedela naša te čvrsta namera da činimo dobro u milosti plodom urodi radi produbljenja vere naše u porodicu našu, županije, škole i zajednice, radi duhovnog napretka društva i porasta ljubavi, pravednosti, radosti i mira u celokupnome rodu ljudskom.¹⁰ [...] Amin.

Za završetak Sveštениčke godine¹¹

Zbilo se da su baš u godini u kojoj se radujemo Svetoj Tajni sveštenstva gresi sveštenika izašli na videlo — pre svega zloupotreba najmlađih, pri čemu je sveštenstvo kao mandat staranja Božjeg za čoveka izokrenuto u suštu suprotnost. I mi usrdno molimo Svevišnjeg i žrtve za oprost i ujedno obećavamo da ćemo preduzeti sve da ne dozvolimo da se ovakva zloupotreba ponovi; da ćemo pri prijemu u sveštениčku službu i pri oblikovanju na tome putu učiniti sve što je u našoj moći kako bismo ispitali svrsishodnost ovog poziva...

Protekle događaje posmatramo kao povod za čišćenje koji će nas i u budućnost otpratiti.

---

⁹ Ibid. br. 12.

¹⁰ Ibid. br. 13.

¹¹ Propoved od 11. juna 2010.

Uvodne napomene

ka razumevanju zlorabe i nasilja

1 Pojedinačne teme iz tekuće diskusije

1.1 Osnovno o seksualnosti

„Voleti znači želiti nekome dobro.“ (Toma Akvinski)

Razvoj sopstvene ličnosti za svakog čoveka jeste proces koji traje celoga života. U to se ubrajaju i otkrivanje te negovanje vlastitoga seksualnog identiteta. Čovekova polnost koju je Tvorac „po Božjem uzoru [...], kao čoveka i ženu“¹ stvorio suštinski su deo svake jedinke. Uz ostale veštine raste i razvija se telesnost osobe kroz različite faze te sazreva, naime sposobnost negovanja međuljudskih ličnih odnosa. Svaki čovek svoju polnost doživljava u obliku vlastitog seksualnog identiteta kao neodvojivi deo svoje ličnosti. Seksualnost kao ljubavni i pohotljivi doživljaj telesnosti, sopstvene i partnerove, nije dakle poriv koji čoveku dolazi spolja već čini najdublji deo čovekove ličnosti koja, prema hrišćanskom shvatanju, čine jedinstvo srca i duše, tela i duha.

Svako svođenje na delimičan aspekt osobe, npr. negiranje ili neprihvatanje odn. precenjivanje fizičkog remeti pogled na celovitost čoveka i krije u sebi opasnost od zloupotrebe njega, sebe samoga ili drugih lica radi pukog zadovoljenja potreba. To bi, međutim, bio čist egoizam koji nema dodirnih tačaka s ljubavlju. Seksualna zloupotreba pak neretko počiva na neuspešnoj integraciji seksualnosti u celokupnu ličnost pojedinca ili poremećenom psihoseksualnom razvoju.

Proces razvoja ka samostalnoj i samostalno odgovornoj ličnosti iziskuje naročito u dečjem i omladinskom uzrastu brižljivu podršku punu uvažavanja svih odgovornih: roditelja, porodice, učitelja, vaspitača, odgovornih u radu s decom i omladinom te dušebrižnika. Ovaj proces, pored socijalne kompetencije u ophođenju sa mladeži, traži i poznavanje osnovnih obeležja polnoga razvoja i saznanja u oblasti psihologije razvoja.

Upućivanje mladih ljudi u hrišćanstvo ima za cilj razvoj zrele samostalne ličnosti: „Susret mladog čoveka sa crkvom treba uvek da bude doživljaj ličnog i nadahnjujućeg susreta s Isusom Hristom unutar okrepiljujuće i hraneće zajednice. U toj se sredini mladi ljudi ohrabruju da izrastu u zrele osobe telesno i duševno [...]“² Deci i omladini treba omogućiti da razvijaju sebe kao ličnost na taj način da kao odrasle osobe mogu doživeti ljubav i potpuno prihvatanje od strane partnera te pružiti to iskustvo drugima.

1.2 Homoseksualnost i zloupotreba

Odnos čoveka prema drugom polu utvrđen je redom stvaranja, ali ipak ima muškaraca i žena homoseksualne orijentacije. Crkva je obavezna da ih poštuje i naglašava kako su i oni pozvani da ispune volju Božju u svom životu.³

Homoseksualnost odnosno heteroseksualnost nisu presudni da li će neko počinuti zloupotrebu. Često su uzroci poremećen psihoseksualni razvoj ili činjenica da je neko kao dete bio žrtva fizičkog zlostavljanja ili seksualne zloupotrebe. Ova objašnjenja, podrazumeva se, ne umanjuju nečiju odgovornost za svoje postupke.

Pogrešno je i nepravedno učitavati osobama homoseksualne orijentacije veću sklonost ka seksualnom nasilju. Izjednačavanje osoba homoseksualnih sklonosti sa „silovateljima dece“ izričito se odbacuje. Ona ne sme imati mesto u crkvenoj praksi. Izjednačavanje ovakve vrste u suprotnosti je sa crkvenim učenjem, predstavlja diskriminaciju i vređa ljudsko dostojanstvo.

1.3 Bezbračnost i zloupotreba

U javnom diskursu o obelodanjenim slučajima seksualnog nasilja unutar crkve postavlja se iznova pitanje da li bi promena prakse rimokatoličke crkve obavezivanja na bezbračnost prilikom rukopoloženja smanjilo broj slučajeva zloupotrebe. Često se čak zastupa mišljenje kako bi se ukidanje obaveze beženstva štaviše „rešilo“ problem seksualne zloupotrebe.

1 Up. Gen 1,27.

2 Benedikt XVI, Poslanica katolicima u Irskoj, 20. mart 2010, br. 12.

3 Up. KKK 2358.

Suprotno ovom mišljenju stručnjaci naglašavaju da ne postoji uzročno-posledična veza između života u celibatu i seksualne zloupotrebe. Veliki broj ovih dela počinje oženjeni muškarci. Nije nedostatak seksualnog partnera uzrok seksualne zloupotrebe već često poremećen psihoseksualni razvoj. Nužna temeljna rasprava sa samim sobom o sopstvenoj seksualnosti i njenoj integrisanosti u celokupnu ličnost ne sme se i ne može jednostavno zameniti pobožnošću i isposničkim nastojanjem.

Važno je da svi oni koji se odluče za bezbračnost žive u skladu s izabranim načinom života. Kod života u celibatu suština je u predaji Bogu, da se bude na usluzi braći i sestrama i da se propoveda Carstvo Božje.⁴

2 Blizina i distanca

Rad s decom i omladinom⁵ a naročito sa osobama kojima je potrebna zaštita⁶ pre svega jeste vaspitni rad. Za uobličavanje odnosa potrebno je imati uravnotežen odnos blizine i distance. Ovaj sklad čovek kao odgovorne osobe mora uvek nanovo preispitivati i razmatrati.

Osnov svakog ozbiljnog odnosa i odnosa punog poverenja između autoritativne osobe⁷ i deteta ili mladića leži u uzajamnom prihvatanju i izgradnji duhovne i emotivne blizine. Odgovornost autoritativne osobe za uspešan odnos proteže se i na telesnost i telesnu blizinu. Naročito kod dece i omladine mora se biti posebno pažljiv i dati im mogućnost da sami određuju blizinu i distancu, ali na takav način da se izbegne svaka situacija koja bi mogla biti povod za pogrešna tumačenja ili zla ogovaranja.

Seksualna zloupotreba dece i omladine jeste grubo, nasilno i jasno iskorišćavanje ove blizine čak i onda kada to autoritativna osoba tako ne proceni. Poznavanje mogućnosti zloupotrebe fizičke blizine ne sme s druge strane dovesti do toga da se zdrav i neophodan fizički dodir — između ostalog u igri — izbegava ili posmatra s podozrenjem.

Važna je i neophodna senzibilizacija poimanja s jedne i konkretnih znanja s druge strane kako se postupa u slučaju sumnje na zlostavljanje bilo koje vrste. Odrasli ne smeju zatvarati oči ako opaze dvosmislene ili nesmotrene postupke sveštenika, đakona, veroučitelja, veroučiteljice itd. Njihova je dužnost da se obrate ugroženoj osobi i po potrebi obaveste pretpostavljenog.

5 U skladu s austrijskim pravom osobe do navršene 7. godine života smatraju se decom, do navršene 14. godine života mlađim maloletnicima, do 18. starijim maloletnicima. Odgovornost za krivična dela počinje s navršenom 16. godinom života. Up. can 97, čl. 1f CIC.

6 „Osobe kojima je potrebna posebna zaštita“ jesu lica kojima je potrebno naročito staranje i nega zbog dobi, bolesti, potrebe za negom i drugih razloga te uživaju naročitu zaštitu.

7 To su npr. sveštenici, đakoni, lica odgovorna za grupe, pomoćnici pastoralne službe, omladinski lideri, crkvenjaci...

4 Up. KKK 1579.

Značaj blizine i distance može se zavisno od osobe i situacije bitno razlikovati. Prevelika blizina katkad može opterećivati, dok u drugim prilikama čeznemo za više zaštićenosti i blizine. Blizina je važna, ali ophođenje mora biti otvoreno i puno poštovanja. Poenta je da između deteta i autoritativne osobe vlada sklad, i da se vodi računa o dušebrižničkom i pedagoškom kontekstu. Ako npr. neko dete kada ga tešite, ne dopušta da ga zagrlite, izostavi tu radnju. Odrasla osoba snosi odgovornost da se granice ove vrste spoznaju i poštuju.

Za odnos blizine i distance neophodno je da se to odražava kroz lično ponašanje. Važno je prepoznati probleme, razgovarati na prikladnom mestu, pa ukazati i drugima onda kada u radu ne neguju konkretno ophođenje s decom i omladinom. Radi senzibilizacije na ovom polju treba se pozabaviti ličnim potrebama, razmišljanjem o situaciji zatim o potrebama dece i omladine i pokušajem da se ovo „oseti“, ili razgovorom s drugim liderima grupa o njihovim iskustvima. Pomno bavljenje ovom temom pružiće veću sigurnost u „osetljivim“ situacijama. U tu svrhu može se potražiti tuđa pomoć, posmatrati lični rad i pribaviti povratne informacije od drugih (npr. u obliku grupnog ili pojedinačnog nadzora, duhovnog vođstva...).

I pored mnogih teških pitanja jasno je da se u radu sa decom i omladinom ne možemo odreći bliskosti — a u određenim okvirima i fizičke blizine – i da to ne treba da činimo.

Radi se naime o tome da određene sfere života поделиmo s drugima. Za to je nužna međusobna interakcija i dopuštanje blizine drugima. Važno je osveščivanje i senzibilizacija za temu „blizina i distanca“; iz toga će se izroditi brižljiv i odgovoran odnos pun poštovanja sa potrebama i granicama dece i omladine.

3 Seksualna zlostavljanja i nasilje

3.1 Najvažnije u kratkim crtama

Zlostavljanje i nasilje predstavljaju izrazito grubu povredu granica. Posebno je teška povreda granica koju počinio osoba na položaju od poverenja.

Za sve one koji žele da saznaju više o (navodnoj) zlostavljanju ili da se bave time važi:

- ▮ Razumljivo je da se neko u takvoj situaciji oseća nesigurno, preopterećeno i bespomoćno;
- ▮ Niko ne može samostalno otkriti niti pak okončati zlostavljanje. To uvek iziskuje tim za pomoć sastavljen od profesionalaca više oblasti. U svakom slučaju potrebno je delovati.

Stručnjaci savetuju:

- ▮ Čuvajte prisebnost;
- ▮ Obratite se biskupskom ombudsmanu ili drugom savetniku;
- ▮ Sve dalje korake preduzimati samo u dogovoru sa savetnikom. Nipošto ne preduzimati korake za otkrivanje samostalno i bez podrške savetnika niti obavljati razgovore s osumnjičenim odn. okrivljenim. Time se žrtvi može naneti još veća šteta.

3.2 Definicije pojmova

3.2.1 Fizičko nasilje i zapostavljanje

Pod fizičkim nasiljem podrazumeva se štetan uticaj na telesni integritet drugih, ovde se misli na decu, omladinu i lica kojima je potrebna posebna zaštita: udarci, šamari, čupanje kose, izvlačenje ušiju, drmusanje, odgurivanje, nanošenje opekotina, ali i nepružanje pomoći u slučaju povreda ili oboljenja, kao i izazivanje bolesti i slično.

Zapostavljanje⁸ znači nedovoljno ili nepruženo staranje i zbrinjavanje. Usled latentne prirode zanemarivanja, na njega se obraća premalo pažnje.⁹

3.2.2 Psihičko nasilje

Pod psihičkim nasiljem podrazumeva se stalno emocionalno zlostavljanje drugih, ovde se misli na decu, omladinu i osobe kojima je potrebna posebna zaštita. Ovde spadaju načini ponašanja koji izazivaju osećaj odbačenosti, nevoljenosti, poniženosti, osećaj niže vrednosti, ništavosti ili preopterećenosti zatim vređanje, zastrašivanje, omalovažavanje, izolacija, rasističke opaske, duševna patnja, emocionalno ugnjetavanje, namećanje neprimereno velikih očekivanja, zadovoljenje sopstvenih potreba nauštrb dece i mladih (nadomeštanje partnera), zatim njihovo iskorišćavanje te potkupljivanje, proganjanje, neprestane pogrdne opaske o roditeljima ili bližnjima. Tu se ubrajaju i pretrpljeno vršnjačko nasilje poput šikaniranja ili šikaniranja na mreži (maltretiranje putem el. sredstava komunikacije) te neintervenisanja.

3.2.3 Seksualna zlostavljanja

Ima različitih definicija seksualne zlostavljanja. Prihvaćena definicija seksualne zlostavljanja glasi: seksualna zlostavljanja znači namerno, svesno, fizičko odnosno psihičko narušavanje koje za posledicu ima povrede, zaostalost u razvoju ili čak smrt i koje ugrožava dobrobit i prava druge osobe, a ovde deteta, mladeži ili osobe kojoj je potrebna posebna zaštita.¹⁰

Trajanje i težina narušavanja zavise od brojnih činilaca: starost deteta na početku zlostavljanja; ko je bio počinitelj; u kojoj su se blizini i u kom odnosu međuzavisnosti nalazili počinitelj i žrtva; u kakvom su se odnosu nalazili roditelji — ako zlostavljanje dogodilo u porodici — odn. drugi roditelj prema detetu; reakcija nakon uspešnog obelodanivanja itd.

U slučaju seksualne zlostavljanja odrasla osoba smišljeno prouzrokuje situacije, planira ih odn. zlostavljanje svojom autoritativni položaj odnosno položaj na kom

⁸ U stručnoj literaturi na engleskom jeziku govori se o pojmovima neglect i institutional neglect.

⁹ Up. i definiciju pojmova Foralberškog dečjeg sela (www.kinderdorf.cc) te članak Kristin Bodendorfer „Mlada crkva“, izdanje 1/96.

¹⁰ Up. „Mlada crkva“, izdanje 1/96.

uživa poverenje radi seksualnog uzbuđenja.¹¹ Seksualna zlopotreba najčešće počinje milovanjem, „bezazlenim golicanjem“, dodirivanjem ili navođenjem na dodirivanje u predelu prepona, prikazivanjem pornografskog sadržaja (časopisi, filmovi, internet) . . . Intenzitet radnji može se tokom vremena pojačati a blizina između počinioca i žrtve promeniti. Pored jednoznačno definisane seksualne zlopotrebe onako kako to uređuje zakon,¹² postoje i suptilniji oblici npr. verbalno seksualno uznemiravanje, seksualno napeta atmosfera ili govor, pljeskanje po zadnjici, promatranje deteta pri svlačenju, kupanju, umivanju odn. pomoć ili podučavanje o seksualnosti neprimereno uzrastu. Seksualna zlopotreba predstavlja prisiljenje na seksualno ponašanje, iskorišćavajući autoritet odnosno podređeni položaj drugog, što u najgorem slučaju vodi silovanju. Tu, međutim, spada i snošaj bez pretnje ili upotrebe sile ako se odvija usled iskorišćavanja položaja autoriteta odn. položaja podređenosti.

U više od 60% slučajeva zlopotreba počinje u predškolskom i osnovnoškolskom dobu. Od 90 do 95% počinioca su muškarci, 5 do 10% žene. Osamdeset pet posto počinioca koji obljubljuju devojke dolaze iz porodice ili bliskog okruženja. Dečake pak češće obljubljuju osobe iz njihovog društvenog okruženja. Seksualna zlopotreba javlja se u svim društvenim slojevima i ona nije „slučajna nesmotrenost“, već u 80% slučajeva traje dve godine i duže.

3.2.4 Razgraničenje u odnosu na fizičko zlostavljanje

Za razliku od seksualne zlopotrebe koja je uglavnom smišljena radnja, fizičko zlostavljanje je posledica emocionalne prenapregnutosti uz gubitak kontrole. Iz ovoga ne proističe da je ovo delo oprostivije. U slučaju fizičkog nasilja često ima vidljivih tragova čime se vero-

dostojnost žrtve povećava a dokazni postupak pred sudom olakšava.

Fizičko zlostavljanje dece i omladine danas više nije tabu kao tema seksualnog nasilja. Odrasli su za žrtve samo glasnici. Stid i osećaj krivice, zbog javnosti i deklarisanosti, ponajčešće se ne urezuju u sećanje na isti način.

3.3 Modeli za predočavanje zlopotrebe

3.3.1 Ciklus zlopotrebe

Delotvornija zaštita dece ne može se obezbediti bez iskustava u radu s počiniocima, kako žrtve znaju šta im se dogodilo (deklarativno znanje), dok počinioci znaju sve o početku, planiranju, namamljivanju žrtve i izvršenju dela zlopotrebe (proceduralno znanje).

Zahvaljujući saradnji ustanova za zaštitu žrtava i radu sa počiniocima izrađen je model ciklusa zlopotrebe koji je postao deo međunarodnog proučavanja počinioca i direktnog rada s njima.¹³ Polazi se od sledeće pretpostavke: „Mišljenja smo da postoji obrazac ponašanja od maštanja o delu do počinjenja dela. Smatramo da je ova radnja hotimična i različito motivisana. Pet najčešćih razloga su bes, moć, seks, kontrola i strah.“¹⁴

Hilari Eldridž smatra kako ciklus zlopotrebe odgovara opštem ciklusu zavisnosti. Svaki čovek koji želi da uvidi svoj obrazac zavisnosti (npr. u vezi s pićem, pušenjem, kupovinom, hranom, seksualnim ponašanjem), može ga istraživati u skladu s ovim ciklusom.

Nije lako izmeniti zavisno ponašanje. Silovatelju odricanje od svog ponašanja ili promena padaju teško. On to poriče i za njega je zlostavljanje samo „nesmotrenost“.

Sledeće osnovne pretpostavke idu uz „ciklus zlopotrebe“.¹⁵

11 Drugi naziv za seksualnu zlopotrebu jeste seksualno nasilje.

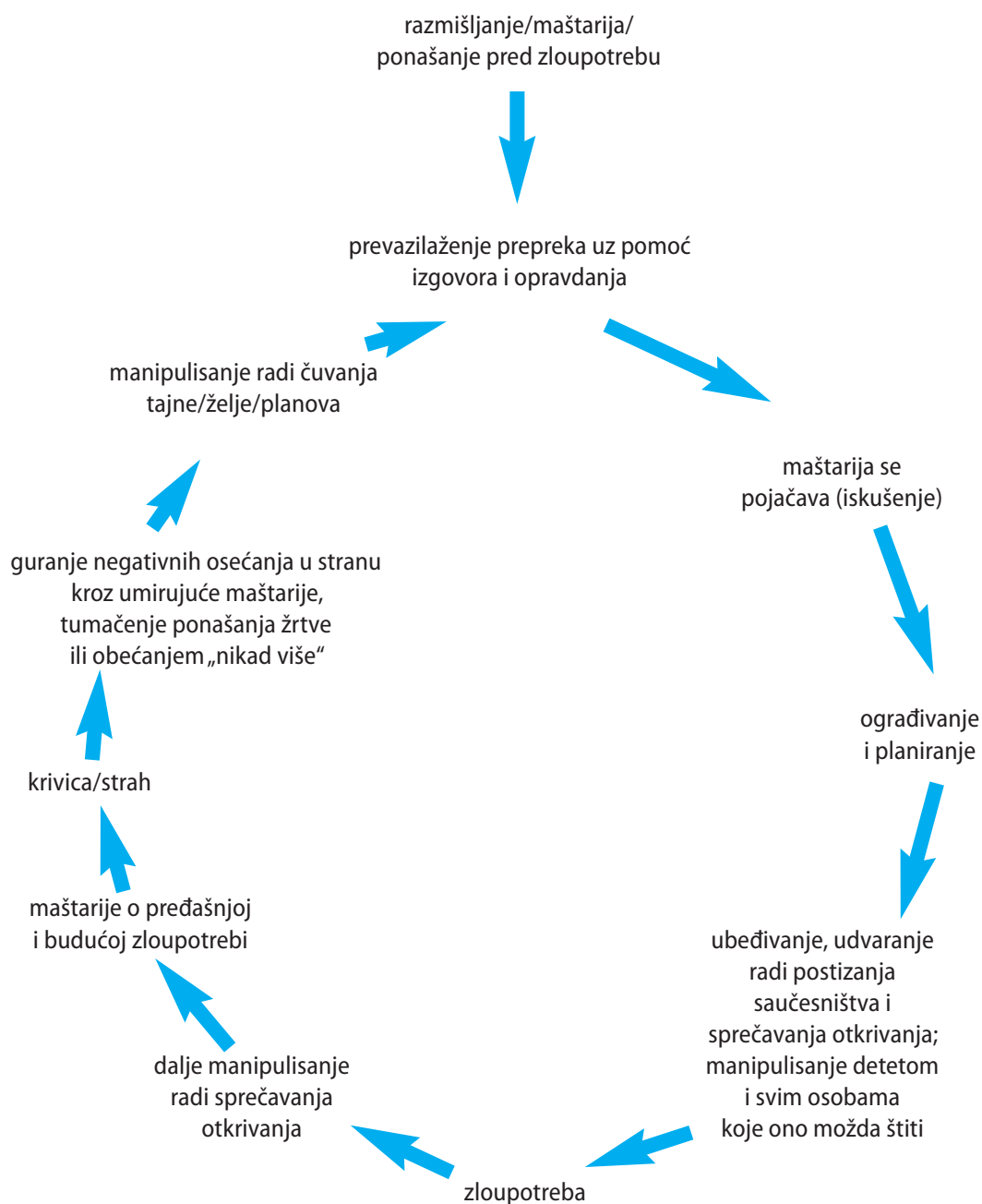
Pojam seksualna zlopotreba raširen je u društvu i zato se ovde koristi. Međutim, ovaj pojam dolazi s određenom „rupom“ u značenju, jer kao suprotnost seksualnoj zlopotrebi ne može postojati seksualna upotreba.

12 Krivični zakonik, 10. odeljak: Kažnjiva dela protiv seksualnog integriteta i samoopredeljenja, obljuba, polna prinuda, seksualna zlopotreba nemoćne ili duševno obolele osobe, teška seksualna zlopotreba maloletnika, seksualna zlopotreba maloletnika; Građanski zakonik br. 60/1974, GZ I br. 15/2004, čl. 201–207.

13 Eldridge, Hilary, Faithful Foundation, izvor: pretraga literature i analiza na temu „rad sa silovateljima“ — konačni izveštaj: Institut za istraživanje sukoba, Beč 1998.

14 Wyre, Ray, izlaganje na simpozijumu „Seksualna zlopotreba devojčica i dečaka“, Beč, 1990, citirano prema istraživanju literature i analizi na temu „rad sa silovateljima“ — konačni izveštaj: Institut za istraživanje sukoba, Beč 1998, str. 94.

15 Ciklus zlopotrebe prestavlja model radi boljeg razumevanja

- ▮ Ako je počinitelj počeo sa napastvovanjem dece, izuzetno mu je teško da to prekine.
- ▮ On razmišlja „izopačeno“, čime opravdava svoje delo: „Moja deca pripadaju meni, postupacu s njima onako kako ja želim!“ — „Deca takođe imaju seksualnost, zdravo je i napredno ono što radim sa njima!“ — „Ja sam izuzetno drag, on/ona to voli!“
- ▮ Žrtvu posmatra kao seksualni objekat.
- ▮ Zamišljao je svoj čin zlostavljanja i u mašti ga uvežbavao.
- ▮ On ponašanje žrtve definiše sa: „Nije se branio/branila!“ — „Uvek mi se vraćao/vraćala!“, i to tumači kao pristanak.
- ▮ Delo nije izvršeno jednom i nije se prosto desilo.
- ▮ Sebe gleda kao pasivnog, a žrtvu kao aktivnog učenika.
- ▮ Čak i kada tvrdi da je njegovo ponašanje pogrešno, ne veruje da je zaista tako.
- ▮ Njegov motiv da ponudi profesionalnu pomoć nertko je „sumnjiv“. Želi da se predstavi uviđavim jer se pribojava da će uskoro biti raskrinkan. Prvenstveno treba raditi na razjašnjenju njegove motivacije.

3.3.2 Četiri činioca kod napastvovanja

David Finkelhor opisuje četiri činioca od kojih se svaki zasebno, u različitim kombinacijama ili svi zajedno javljaju kod napastvovanja:¹⁶

Emocionalna podudarnost: postoji onda kada su potrebe počinioca podudarne sa detetovim osobinama;

Seksualno uzbuđenje: opisuje fiziološku reakciju na prisustvo dece ili na maštarije o deci koje se završavaju seksualnim činom;

Blokada: odnosi se na nemogućnost pojedinaca da na zadovoljavajući način uživaju u polnim odnosima sa odraslim ženama ili muškarcima;

Dezinhibicija: podrazumeva postupno gubljenje svih unutrašnjih i spoljašnjih prepreka.

- ▮ Kako bi došlo do seksualnog nasilja prethodno moraju biti ispunjena četiri preduslova:

---

koji, međutim, nije primenjiv na sve tipove počinitelja.

¹⁶ Podrobno opisani i sažeti u: Lehner-Hartmann, Andrea: Protiv ćutnje i zaborava. Nasilje u porodici. Dostignuća društvenih nauka i praktično-teološki odrazi, Beč, 2002, 171–176.

- ▮ Potencijalni napasnik mora imati motivaciju. Ona se može ogledati u emocionalnoj podudarnosti, seksualnom uzbuđenju ili blokadi.
- ▮ Potencijalni napasnik mora prevladati unutarnje prepreke za reagovanje na nagon. Nije dovoljno samo imati motiv. Moraju se prevazići prepreke poput tabua incesta ili nenapastvovanja dece.
- ▮ U narednom koraku treba prevazići spoljne prepreke poput nadgledanja deteta, stabilnih društvenih kontakata deteta u porodici i izvan nje, straha od krivičnog gonjenja ili društvene osude seksualnog nasilja. Poslednju smetnju predstavlja moguć otpor deteta. Ovu prepreku počiniocu nije teško da preskoči.

Ono što se ovim modelom izražava jeste da se postupci počinioca ne ograničavaju samo na njega i na žrtvu, već da oni takođe imaju uticaj na okolinu. Ovo bi trebalo uzeti u obzir kod prevencije — gde mogu biti mehanizmi kontrole i kako se oni mogu ojačati — a zatim u okviru konkretnih intervencija. Sve ovo ima uticaj i na porodicu, zajednicu, redovničku zajednicu, školski razred, grupu dece i omladine. Kako ne bi došlo do preokreta uloga počinitelj-žrtva, ne treba raditi samo s žrtvama i počiniocima, već ponuditi pomoć u društvenom okruženju.

3.4 Kako prepoznati žrtvu?

Nema jednoznačnih odlika po kojima se može prepoznati seksualno nasilje. Načelno svako upadljivo ponašanje (iznenadno povlačenje u sebe, iznenadni nedostatak emocionalnog distanciranja), svaka promena ponašanja, svako psihosomatsko oboljenje može ukazivati na ishodišnu zloupotrebu.

U načelu ne postoji „sindrom zloupotrebljavane dece“, tj. ne može se uzeti više odstupanja od ponašanja zajedno kako bi se prepoznalo da se radi o seksualnoj zloupotrebi deteta. Mnogo je važnije dokučiti zašto se dete promenilo. Ovo daje rezultat tek nakon direktnog kontakta sa osobom s kojom dete ima najsnažniju vezu, tj. najčešće s roditeljima.

Nekada povučeno dete može najednom postati agresivno, glasno i živahno dete pak povučeno i tiho, dok fino vaspitano dete koristi nepristojne reči. Drugo dete to izražava psihosomatski. — Umokri se nakon što je bilo čisto. Reaguje bolom u glavi čime ukazuje da mu nešto

zadaje glavobolju. Pati od bolova u želucu i pokazuje da mu nešto smeta u želucu. Svakodnevno povraća izjutra i smatra život igrom. Sve su ovo primeri fizičkih simptoma koji ukazuju na seksualnu zlostupotrebu i mogu biti detetov poziv upomoć.

Često je to maglovita pretpostavka, neodređeni osećaj, jer dete će vrlo retko direktno govoriti o zlostupotrebi. Potrebno je pričati sa kolegama, prijateljima ili bliskim osobama koje poznaju dete o zapažanjima i slutnjama.

Često se javljaju strah i sumnja da se nešto tako „nepojmljivo“ dogodilo. Niko ne želi da nekoga lažno osumnjiči, naročito ako poznaje počinioca („on je jako brižan otac koji uvek dolazi po svoju kćer“), jer postoji strah od društvenog žigosanja kao „histeričnog“.

Nikada se ne sme isključiti zlostupotreba ako se dete neobjašnjivo upadljivo ponaša. Mora se bezizuzetno istražiti razlog za to.

3.5 Kako izgleda profil počinioca?

Napasnici često imaju psihičke smetnje čak i ako se drugima ne čine duševno poremećenim. Zbog okrnjenog ličnog razvoja imaju problema s osećajem vlastite vrednosti i stoga usmeravaju pažnju ka slabijima radi zadovoljenja sopstvene seksualnosti. Potrebna im je stručna pomoć u rešavanju poremećaja strukture ličnosti a pre svega da uvide istinu o svom ponašanju i svojoj situaciji.

Bez obzira na psihički razvoj jedinke zlostupotreba predstavlja krivično delo za koje počinitelj sam snosi odgovornost. Međutim, ima napasnika kod kojih psihičke smetnje nisu razlog neprimerenog ponašanja. Patološki gledano postoje i duševno zdravi napasnici.

Otkrivanje nastranog ponašanja prvi je korak ka istini i prilika za životnu promenu. Napasnici žive neprimećeno u našem društvu i iz tog razloga je budnost neminovno potrebna.¹⁷

Ima počinitelja...

¹⁷ Stručnjaci procenjuju da su 90–95% počinitelja muškarci, a 5–10% žene.

... koji su u ranom detinjstvu zaostali u razvoju i smatraju da decu i omladinu moraju da upute i obaveste;

... koji su zaostali u razvoju u životnoj dobi kada deca stiču iskustva o polnim razlikama. Ovi se počinioci približavaju svojim žrtvama igrama tata-mama-dete ili lekar-bolesnik kao što je već uobičajeno u predškolskom uzrastu među decom;

... koji smatraju da detetu ili mladom čoveku moraju da prenesu „seksualnu želju“ i namame ih pornografskim materijalom;

... koji predosećaju da se deca ili mlade osobe osećaju usamljeno, prepuštena sebi te čeznu za toplinom i nežnošću; koji se naročito u letnjim kampovima, internatima i u uličnom okruženju osećaju napušteno te priželjkuju majčinsku ili očinsku toplinu;

... koji su zaostali u sopstvenom pubertetu i čiji je prestup seksualno maženje ili milovanje, koji pokušavaju da iskoriste nevinost deteta ili mlade osobe i tobože im pokažu seksualnost;

... koji smatraju da su poznavaoi širokog polja seksualnosti, osećaju se beskrajno važnim i čak i pred sudom izjavljuju da bi deca i mladi trebalo da budu srećni što su „učili od njih“;

... koji koriste svoj autoritet pod plaštom časnih osoba koje „ni mrava ne bi zgazile“;

... koji i sami kao deca nisu drugačije doživeli seksualnost. Ne postaju sve žrtve zlostupotrebe počinioci! Ipak, veliki postotak počinitelja i sami su bili žrtve zlostupotrebe;

... i osoba koje stare i smatraju da svoje potrebe mogu p(r)obuditi kroz decu i mladež.

Strategije počinioca prilikom obznanjivanja dela često prate sledeći obrazac:

- Poricanje samog dela: „Ništa se nije desilo“;
- Poricanje odgovornosti: „Desilo se nešto, ali to nisam ja uradio“;
- Poricanje seksualnog karaktera: „Desilo se nešto i ja sam to uradio, ali ništa seksualno“;
- Poricanje krivice: „Desilo se nešto, ja sam to uradio,

seksualnog je karaktera i nije u redu, ali desilo se usled naročitih (olakšavajućih) okolnosti“ (alkohol, doživljaj seksualne ili druge frustracije, finansijski problemi, strah od žena...).

3.6 Strukturalni uslovi seksualnog nasilja

Seksualno nasilje vrše prvenstveno pojedinci, ali ono ima i strukturalne uslove koje im olakšavaju da sprovedu svoje namere. Stoga je neophodno uzeti u obzir i strukturalne uslove seksualnog nasilja. Struktura često olakšava počiniocu da svoju autoritativnu poziciju ili onu utemeljenu na poverenju iskoristi radi zloupotrebe dece i mladih. Naročit stav i moralna reputacija dosad su imale za posledicu da su počinioci zaštićeniji od žrtava. Pogled na ove potporne strukture potreban je kako bi se preduzeli prikladni koraci u smislu prevencije i intervencije.

Činioci koji pospešuju napastvovanje i mogu ići u prilog počiniocu jesu:

Autoritativan ili prikriveno autoritativan odnos u odnosu na vlastiti položaj:

Roditelji, nastavnici, vaspitači, lideri grupa, sveštena lica itd. predstavljaju za decu osobe od autoriteta kojima se ukazuje poverenje. Odnos između dece odn. mladih i odraslih odlikuju razlike u moći i sredstvima koje odrasli u slučaju seksualnog nasilja besramno iskorišćavaju za rad zadovoljenja sopstvenih potreba. Ni razlike u moći ne smeju se prevideti, jer onda dolazi do promena odgovornosti. Mora im se pristupiti konstruktivno tj. etički odgovorno.¹⁸ U kontekstu crkve postoji naročita opasnost od davanja duhovnog značaja moći koje prikriva odgovornost.¹⁹

Problematične predstave o vaspitanju, odnosima među polovima i generacijama

Određene predstave o vaspitanju i odnosima među polovima i generacijama u velikoj meri utiru put počiniocima. Predstave o autoritetima u vaspitanju unutar porodice ili škole imaju za cilj da deca ne preispituju odrasle, već da im se bezuslovno pokoravaju. Napasnicima

je lako da manipulišu i mogu izvršiti pritisak da se drugima ne oda delo.

Represivno seksualno vaspitanje

Ako deca ne nauče da imenuju sve svoje delove tela odgovarajućim nazivom, često mogu tek sa zakašnjenjem prepoznati napastvovanje. Ovo ih ometa da verbalizuju ono što im se dogodilo, da se odupru i potraže pomoć. Ako se pored toga u religioznom okruženju na pogrešan način zabranjuju seksualne radnje, to se u najgorem slučaju može odraziti kao tabu na svaki pomen seksualnosti odn. da se seksualni činovi mladih naraštaja strogo kažnjavaju. Napastvovanje koje traje i prikriva se podržava doživljaj grešnosti i (su)krivice, a to počinioci često svesno koriste. I ubeđenja koja na decu i mlade gledaju kao na ravnopravne seksualne partnere odraslih potpomažu eksploatatorsko postupanje sa seksualnošću dece i mladih.

Zloupotreba verskih motiva i praksi

Počinioci iz crkvenog okruženja koriste se nekad religioznim metaforama koje imaju učvršćenje zavisnog položaja za cilj. Slike „svemoćnog Boga Oca“, „presvete Bogorodice“ i „poslušnog sina Božjeg“ koriste se radi stvaranja zavisnosti kod verujuće dece i mladih. Postupa se izuzetno manipulativno i izvrcē se put ka izbjavljućim porukama vere. Najgore je ako se Sveta Tajna pokajanja zloupotrebi te da se žrtva primora da se ispovedi za pretrpljeno delo zbog „greha“ ili da žrtvi drugi ispovednik zabrani da o tome govori.

Ograničavanje društvenog konteksta

Važno je voditi računa o društvenom kontekstu kod zloupotrebe ili nasilja. Socijalnom okruženju potrebni su orijentacija i podrška u proceni o delima zloupotrebe te postavljanju prema njima kako se uloge počinioca i žrtve ne bi izokrenule a žrtva pretrpela novo nasilje. Institucije i zajednice koje se bave decom moraju posedovati znanje o seksualnom nasilju i poznavati podesne mere intervencije, u čemu pomoć nudi ovaj Radni okvir.

¹⁸ Haker, Hille / Ammicht Quinn / Junker-Kenny, Maureen, Postskriptum, u: Concilium 40 (2004), 264–365.

¹⁹ Npr. ubeđenje „sâm Bog dela kroz mene“.

Radni okvir

**za katoličku crkvu u Austriji
za rešavanje zloupotrebe i nasilja**

Istina će vas osloboditi

Zajedničko saopštenje Austrijske biskupske konferencije, Poglavarke konferencije muških redovničkih zajednica Austrije i Udruženja ženskih redova Austrije

Reč Isusova za nas je zapovest: „Sablazan će se neizbežno desiti. Ali jadan bio onaj što ga skrivi. Za njega bi bilo bolje da ga s kamenom oko vrata u ljuto more bace nego što je nejač u zlo naveo. Čuvajte se!“¹ Ne može se poslati oštrije upozorenje na svaku vrstu zloupotrebe dece i mladih. Isusova strašna slika o kamenu oko vrata odnosi se na težinu prestupa koji se nanose „nejači“ tj. bespomoćnima.

Zloupotreba i nasilje predstavljaju u društvu, a samim tim i u crkvi bolnu stvarnost koju moramo da uvidimo, suzbijemo i sprečimo. Prestupi zloupotrebe i nasilja najistrajniji su tamo gde postoji snažan odnos poverenja npr. u porodici, školi, zajednici, crkvi. Od svih se odgovornih traži da preduzmu odgovarajuće mere.

Iz tog je razloga proteklih godina u austrijskim biskupijama donet niz mera za suočavanje sa seksualnom zloupotrebom i nasiljem. Biskupski ombudsmani su uspostavljeni i imenovano je nekoliko biskupskih komisija za postupanje sa počiniocima te su utvrđeni biskupski pravilnici i način postupanja. U smislu predloga austrijskih generalnih vikara bilo nam je izuzetno važno da izradimo Radni okvir koji će važiti za crkvu na teritoriji cele države Austrije i kojim će se još bolje i zajedničkim snagama uređivati dosledan pristup rešavanju problema zloupotrebe i nasilja, i pre svega njegova prevencija.

Počinioci su u prošlosti nepravедno bili zaštićeniji od žrtava. Konstatujemo sa stidom i tugom kako je tek poslednjih godina austrijskoj crkvi prevladala svest da se u slučaju optužbi za zloupotrebu i nasilje ceni samo istina koja sama oslobađa.² Samo istina i pravda doprinose zaceljenju zadobijenih rana.³

Jasno određeno i dosledno postupanje u slučaju osnovane sumnje na delo neminovno je za nas kao nosioce odgovornosti Crkve. Podrazumeva se saradnja Crkve sa nadležnim državnim organima. Potrebno je poštovati načela pravičnosti da bi ona bila obezbeđena i počiniocu. Protiv počinioca moraju se preduzeti nužne i primerene krivičnopravne, građanskopravne, disciplinarne i crkvenopravne mere. Prestupnici pedofili više neće biti nameštani u dušebrižničku službu gde je pristup deci i mladima slobodan. Pozivamo sve počinioce na odgovornost i prihvatanje nužnih posledica za svoja dela te pružanju svog doprinosa reparaciji.⁴

Briga o žrtvama mora biti na prvom mestu. Kao Crkva stavljamo se nedvosmisleno na stranu žrtava. Spremni smo da saslušamo njihovu bol, da saosećamo s njima, da budemo uz njih i pomognemo im što je više moguće. Gajimo veliko poštovanje prema onima koji su spremni da govore o zloupotrebi i nasilju u okrilju Crkve.

Ne može se ni naslutiti koliko je savladavanja i hrabrosti potrebno da se sećanje na pretrpljeno zlodelo pretoči u reči. Pozivamo sve one koji su bili žrtve zloupotrebe i nasilja da se obrate biskupskim ombudsmanima ili savetnicima, gde mogu pronaći zaštitničko i pouzdano okrilje za razgovor. Mogućnost da otvore dušu, budu saslušani i da dožive da se pretrpljena patnja prizna pomaže u prevazilaženju patnje. Mora se pomoći svima kojima je nauđeno i čije je dostojanstvo povređeno, a dalja zloupotreba mora se sprečiti.

² Up. Jov 8,32.

³ „[Neophodno je] izneti istinu na videlo o svemu što se dogodilo u prošlosti, preduzeti sve nužne mere da se tako nešto više nikad ne ponovi, obezbediti da se načela pravčnosti poštuju u potpunosti i pre svega pružiti svako olakšanje žrtvama ovih gnusnih činova.“ — Iz obraćanja Irskog biskupa pri poseti „Adlimina“ 28. oktobra 2006, iz O. R. dt., br. 45, 10. 11. 2006, str. 10.

⁴ Up. Intervju s Papom Benediktom XVI na letu za Ameriku 15. aprila 2008: „Pedofile ćemo bezuslovno isključiti iz sveštenstva; to je nespojivo i onaj ko je kriv za pedofiliju ne može biti svešteno lice.“ Up. can 1395. CIC.

¹ Lk 17, 1–2.

U ime Crkve molimo za oprostaj sve ljude koji su u okrilju crkve bili izloženi zloupotrebi. Molimo i za oprostaj za slučaje kada odgovorni povodom otkrivene zloupotrebe ili valjanih pokazatelja na zloupotrebu nisu ništa ili su premalo učinili. Neka nam je Bog u pomoći pri nošenju s izdajom svog poziva i neodgovornosti pojedinaca u našim redovima.

Za nas u Crkvi obavezujuća je sada ohrabrujuća reč Isusa Hrista koja budi nadu: „Istina će vas osloboditi!“⁵ Molimo sve crkvene radnike da sveobuhvatno služe ovoj istini.

Marijacet, 21. jun 2010.
Dan sećanja na Sv. Alojzija Gonzagu

Kardinal Christoph Schönborn
Predsedavajući Austrijskom biskupskom konferencijom

---

5 Jov 8,32.

1 Prevencija

Poštovanje ljudskog dostojanstva prvo je načelo našeg delanja. Zaštita dece i omladine u prvom je planu. Ako uspemo da ih zaštitimo u svim crkvenim institucijama, time smo obezbedili i zaštitu zaposlenih te zaštitu naše ustanove od paušalnog sumnjičenja i gubitka poverenja.

Neophodna je aktivna odgovornost odraslih, institucija i društva te različite preventivne mere kako bi se zagarantovalo „isceljujuće okrilje“ za decu i mlade na najbolji mogući način.

Pristup prevenciji koji se svodi samo na decu ima svojih efekata, ali ubrzo dostiže granice. Nema dokazanih uspeha u pogledu sposobnosti dece da se odupru napastvovanju u situacijama zloupotrebe. Strateški pristup i latentni pritisak koji počinioци po pravilu vrše često višestruko nadmašuju dečju sposobnost da se odbrane.

Potrebna je kultura konstruktivnog uplitanja i rasuđivanja, „kultura motrenja“. U zaštiti dece uspećemo samo ako na nju gledamo kao na zajedničko nastojanje i zajedničku odgovornost. Odgovarajuća senzibilizacija i profesionalizacija zaposlenih i dobrovoljaca neophodni su koliko i uvođenje jasnih pravila i struktura.⁶

1.1 Odabir i primanje zaposlenih

Odgovorna lica u biskupijama i redovima, zatim regenti te rukovodioci nastoje da pri odabiru sveštenih lica, redovnika kao i stalnih i počasnih radnika posebnu pažnju obrate na zrelost ličnosti i odnos ka seksualnosti i moći te problemima u vezi s njima.

U postupku primanja pribavlja se i mišljenje referentnih osoba iz kandidatovog okruženja (dotadašnji učitelji, dušebrižnici, poslodavci).⁷

6 Up. i Predloge za prevenciju Švajcarske biskupske konferencije, www.sbk-ces-cvs.ch

7 Up. i Kongregaciju za katoličko obrazovanje i školstvo, Smernice za primenu psihologije kod prijema i školovanja svešte-

Ako postoje jasni otežavajući činioci, pribavlja se savet stručnjaka u toku postupka primanja odn. nameštenja. Načelno se preporučuje psihološka procena kod bogoslovaca, iskušenika i stalnih nameštenika.

Austrijske smernice („ratio nationalis“) za primanje i školovanje merodavne su za pomazanike.

Izvod iz registra kaznene evidencije neophodan je pri nameštenju novog zaposlenog i primanju na bogoslovski seminar.

Obavezno je raspitivanje kod pređašnjeg višeg redovnika ili prethodne biskupije poslodavca.⁸

Iskustvo pokazuje da uprkos uspešnoj terapiji među seksualnim napasnicima postoji visoka stopa povratništva. Stoga se pedofili nipošto ne postavljaju u dušebrižničku službu gde postoji kontakt s decom i mladima. O eventualnom nameštenju u drugoj službi donosi se odluka u svakom pojedinačnom slučaju. Razmatraju se vrsta prestupa, razumevanje krivice i reparacija od strane počinioca, opasnost od ponavljanja dela i najveća moguća bezbednost lica u datom delokrugu.⁹

Ponovno nameštenje u crkvenu službu zavisi i od toga da li će time crkvi biti pričinjena opravdana neprilika ili da li bi se time poljuljalo poverenje u crkvu.

1.2 Školovanje i usavršavanje

Samospoznaja i rad na biografiji

Pri školovanju sveštenih lica i redovnika zahteva se sposobnost samospoznaje. Kompetentna podrška može pomoći u odgovornom pogledu na sopstvenu biografiju, njenom sagledavanju i preduzimanju terapije u slučaju potrebe.

Rasuđivanje o seksualnosti

Utemeljeno rasuđivanje na temu seksualnosti uz podršku spolja, zrelost na ličnom i emotivnom planu i kom-

ničkih kandidata, od 29. 6. 2008, u: http://www.vatican.va/roman_curia/congregations/ccatheduc/documents/rc_con_ccatheduc_doc_20080628_orientamenti_ge.html

8 Up. cann 241 i 645 CIC.

9 Neophodno je pribaviti veštačenje forenzičkog psihologa.

petencije za međuljudske odnose te vrlina suzdržljivosti predstavljaju obavezan deo školovanja.¹⁰

Prekoračenje granice

U toku školovanja podiže se svest o temama kao što su odgovornost uloga, poštovanje nužnih pravila ponašanja, — naročito pri ophođenju s decom i omladinom — blizina i distanca, pažljiv odnos s autoritetima i u postavci podređenosti te suptilni oblici prelaska granica. Poslednje su obično predznaci seksualne zloupotrebe.

Odgovornost za lični integritet

Tokom školovanja jasno se daje na znanje kako je odgovornost za čuvanje lične profesionalnosti te ličnog i seksualnog integriteta uvek u rukama polaznika.

Život u zajednici

Zajednica je ključna na svešteničkom seminaru odn. u iskušeništvu. Pomoću nje se raspoznaje u kojoj meri polaznik, iskušenik ili iskušenička svojim vršnjacima dopuštaju da im se približe odn. koji se problemi javljaju u suživotu u grupi. Upravo se ovi problemi moraju ozbiljno shvatiti, proraditi i po potrebi terapijski obraditi.

Sveštenici i redovnici moraju naročitu pažnju pokloniti nezi duhovnog života i zajednice, jer to bitno doprinosi duhovnoj ravnoteži sveštenih lica, đakona, redovnika ili redovnice. Posebno treba ukazati na važnost dobrih prijateljstava. Još se mora voditi mnogo računa o tome da je muškarcima koji žive u celibatu bitno familijarno okruženje i unutrašnji te spoljašnji dom.

Redovno pohađanje tečajeva usavršavanja

Radi osiguranja profesionalnosti dušebrižničke i pedagoške delatnosti redovno se održavaju kursevi usavršavanja. U tu svrhu angažuju se i spoljni predavači. Odlučujuća je senzibilizacija na pokazatelje nasilja i seksualne zloupotrebe te marljivo pristupanje predznanjima i tvrdnjama dece.

¹⁰ Za kandidate za svešteničku službu up. can 247 CIC, Jovan Pavle II, Postsinodalno pismo „Pastores dabo vobis“ o obrazovanju sveštenika u kontekstu sadašnjosti, od 25. 3. 1992, čl. 29, 43ff; Kongregacija za institute iskušeničkog života i zajednice apostolskog života, Smernice za školovanje na redovničkim institutima, od 2. 2. 1990, čl. 13, 39ff, u: www.vatican.va

Samoosvrt i otvoren razgovor

Preispitivanje sebe, duhovna pratnja, ispoved, profesionalni nadzor i godišnje duhovne vežbe izvrstan su povod za osvrt i razgovor o ličnim životnim prilikama, čak i na vrlo osetljivom polju seksualnosti. Mora se voditi računa o ispravnom pristupu razočaranjima i neuspesima kako oni ne bi bili povod za neumesno ponašanje kao zamenu.

1.3 Izjava o obavezivanju

Svi zaposleni crkve moraju biti obavešteni o vidovima navedenim u Radnom okviru u smislu prevencije i moraju se pridržavati sadržine ovog Radnog okvira u meri primerenoj svojoj funkciji te potpisati pripadajuću Izjavu o obavezivanju (v. Deo D 8).

1.4 Postupak u slučaju sumnje

Preventivne mere osiguravaju da se svakom slučaju sumnje pristupi bez izuzetka i ozbiljno, bez obzira na to da li se radi o teškom delu ili manje teškom delu zloupotrebe. Neophodan je transparentan i fer postupak za decu i mlade te za odrasle saradnike. Zaštita dece i omladine u prvom je planu.

Svi crkveni zaposleni dužni su da svaku sumnju na zloupotrebu ili upotrebu nasilja bezizuzetno prijave biskupskom ombudsmanu, bilo direktno bilo preko pretpostavljenog.¹¹

1.5 Stožer za prevenciju zloupotrebe i nasilja

Biskup svake biskupije uspostavlja stožer nakon saslušanja nadležnog tela i imenuje poverenika za zaštitu dece i mladih. Moguće je osnovati i odgovarajuću Radnu grupu za zaštitu dece i mladih pod vođstvom poverenika.

Glavni zadaci su:

- senzibilizacija za teme nasilja i seksualne zloupotrebe,

¹¹ V. Deo B Poglavlje 3.

I profesionalizacija zaposlenih koji rade s mladima,
 I informisanje i savetovanje zaposlenih.
 Svrha je neprekidan proces senzibilizacije i profesionalizacije te predlaganje odgovarajućih potpornih mera. Toplo se preporučuje saradnja s profesionalnim ustanovama građanske zajednice.

Odluku o utvrđenom načinu rada donosi ordinarijus nakon savetovanja s nadležnim telima.

1.6 Rad sa pritužbama dece i omladine

Za prevenciju je važno ponuditi mogućnosti, poveravati se drugima i informisati decu i mlade o tome.¹² Bitno je da deca i omladina imaju na raspolaganju programe niskog i visokog praga koji olakšavaju izražavanje.¹³

Kod školovanja i usavršavanja sveštenstva, redovnika i zaposlenih treba voditi računa o kvalifikovanosti za postupanje s nagoveštajima i izjavama dece i dostupnosti deci kao osoba od poverenja.

Kontakt s vancrkvenim dečjim i omladinskim organizacijama ovde može ponuditi ogromnu pomoć i napredak.

1.7 Dopune pravilnikâ

Sve odgovorne osobe u crkvi pozivaju se da u Pravilnike za sveštenike i svetovnjake na temu „seksualna zloupotreba i nasilje“ uvrste napomene i odredbe za prevenciju te pravila za konkretne slučajeve i stave ih na snagu.¹⁴ Svi crkveni radnici dobiće po primerak Radnog okvira, potvrdiće primanje na znanje i obavezati se na pridržavanje.

12 Npr. sandučić za pritužbe, unutrašnje i spoljne osobe za kontakt, ombudsmani, „crveni telefon“ za nasilje nad decom i mladima...

13 Npr. internet platforma, pismeno, usmeno, anonimno i direktno, direktno...

14 Primeri: www.ombudsstellen.at

2 Smernice za ponašanje

Cilj ove regulative jeste promovisanje pažljivog ophođenja s decom, mladima i osobama kojima je potrebna posebna zaštita. Regulativa počiva na predlozima brojnih organizacija za zaštitu dece (terre des hommes; www.schau-hin.ch, na primer). Ovaj Radni okvir za pravila ponašanja svih zaposlenih ne bi trebalo da bude usiljena stega koja će onemogućiti vaspitanje, niti pak sadrži odredbe koje stoje samo na papiru a niko ih ne kontroliše. Cilj je definisanje smislenog odnosa između blizine i distance.

Uz osnovnu senzibilizaciju i pozitivne polazne stavove pri uređenju vaspitanja dece i mladih, koji polaze od uvažavanja i posvećenosti, u najrazličitijim situacijama potrebne su i osnove profesionalnog ponašanja kakve se zahtevaju od sveštenika, zaposlenih i dobrovoljaca koji se u okviru svog rada bave decom, mladima te osobama kojima je potrebna posebna zaštita. Svim stalnim i počasnim zaposlenima principi izloženi u ovom Radnom okviru neka posluže kao orijentir, dok je za svaku ustanovu potrebno konkretnije uobličavanje.¹⁵

2.1 Promovisanje prava dece i omladine

Budući da katolička crkva promoviše prava dece i omladine, svi zaposleni u okviru svog rada sa decom i mladima dužni su:¹⁶

- da deci i mladima stalno ukazuju dužno poštovanje;
- da ih smatraju ličnostima sa sopstvenim potrebama i pravima koje vredi štiti;
- da nastoje da njihovu ličnost posmatraju u kontekst njihovog okruženja;
- da s njima rade s poštovanjem i uz saradnju te da to bude osnov uzajamnog poverenja i uvažavanja;
- da s njima rade tako da podstiču njihove veštine i talente kao i da razvijaju njihove sposobnosti;

15 Sastavljeno od predloga različitih organizacija za zaštitu dece.

16 Up. Konvenciju UN o pravima dece, www.kinder-rechte.gv.at

- ▮ da vrednuju njihove misli i sud i ozbiljno uzimaju njihove reči.

2.2 Zaštita prava dece i mladih

Deca i mladi imaju pravo:

- ▮ da budu saslušana, jer su njihova razmišljanja i mišljenja vredna savesne provere;
- ▮ da budu ohrabrena i podržana i da aktivno učestvuju u odlučivanju kada se radi o njima;
- ▮ na dobrobit i razvoj zasnovan na podršci i zaštiti kako bi spoznala svoje mogućnosti;
- ▮ da budu posmatrana kao učesnici u svom razvoju, pri čemu se posebna važnost pridaje njihovom zdravlju i bezbednosti, njihovoj dobrobiti i interesima;
- ▮ da budu poštovana i shvaćena u kontekstu sopstvene kulture, veroispovesti i etničke pripadnosti; njihove se potrebe prepoznaju i, ako je moguće, ispunjavaju u poznatom kontekstu.

2.3 Kod kontakta s decom i mladima obavezno je:

- ▮ poštovati prava dece i mladih pri ophođenju s njima;
- ▮ negovati kulturu otvorenosti u kojoj se njihova pitanja i problemi mogu izreći i razmotriti;
- ▮ objasniti im razliku u okviru „osveščivanja“ između prihvatljivog i neprihvatljivog ponašanja odraslih, uzimajući u obzir njihovu dob;
- ▮ izbegavati škakljive situacije koje mogu dovesti do optužbi;
- ▮ biti svestan da vlastito ponašanje, npr. hvatanje deteta za ruku — čak i u svrhu smirivanja — treća lica, deca ili mladež mogu protumačiti drugačije;
- ▮ izbegavati situacije u kojima se mogu naći izolovana (izdvojena), npr. automobil, kancelarija, prostorije tako da treća lica mogu videti postupanje;
- ▮ suprotstaviti se pogrešnom ponašanju i prepoznati opasnosti koje mogu imati za posledicu čin nasilja prema deci i mladima;
- ▮ postarati se da se ostale odrasle osobe nalaze u njihovom vidokrugu uvek kada je to moguće, a kada nije, treba pronaći drugo rešenje;
- ▮ razgovarati s njima o tome kako se druge osobe ponašaju prema njima;
- ▮ pri fotografisanju (snimanju itd.) osigurati da su ure-

dno odevena i izbegavati poze koje mogu imati seksualnu konotaciju;

- ▮ obezbediti da se kod izlazaka/izleta s odraslom osobom uvek druga odrasla osoba nalazi u pratnji. Ako odrasla osoba poseti dete ili omladinca u njegovoj sobi, vrata moraju ostati otvorena;
- ▮ da se odabranom mestu za primanje Svete tajne pokajanja nalazi još jedna vidljiva stolica za ispovest. Izbegavati ispovedanje na drugim mestima s decom i mladima kada se u prostoriji ili u blizini ne nalaze druge osobe; kod ispovedanja odn. ispovesti uvek držati potrebnu psihičku distancu.

2.4 Kod kontakta s decom i mladima zabranjeno je:

- ▮ bilo kakvo telesno kažnjavanje kao što su udarci ili drugi oblici fizičkog nasilja;
- ▮ svaki oblik seksualne relacije s decom i mladima;
- ▮ nasilno postupanje, organizovanje radnji ove vrste ili promovisanje aktivnosti kojima se izlažu nasilnom postupanju;
- ▮ imati odnose s decom i mladima koji se zasnivaju na nasilju i iskorišćavanju;
- ▮ koristiti seksualno provokativan jezik, gestove ili radnje;
- ▮ prenočiti nasamo s detetom ili mladićem odn. devojkom;
- ▮ pozivati ih nasamo u kućnu posetu;
- ▮ pomagati im kod ličnih aktivnosti koje mogu obavljati sami, npr. umivanje, oblačenje, odlazak u toalet itd.;
- ▮ prećutno odobravati aktivnosti ili učestvovati u njima kod kojih ponašanje deteta ili mladića može biti nasilno ili nezakonito;
- ▮ osramotiti ih, ponižavati, nipodaštavati, lišiti dostojanstva ili podvrgavati drugim oblicima psihičkog nasilja;
- ▮ diskriminirati drugu decu i mladež tako što se pojedinci favorizuju npr. poklonima, naklonošću, novcem itd.;
- ▮ predugo se baviti jednim detetom ili mladićem odn. devojkom i tako ga/je izdvojiti od ostalih;
- ▮ praviti odn. gledati fotografije, video-zapise itd. koji vređaju nečije dostojanstvo.

3 Važne napomene u vazi sa postupanjem s pretpostavkama i zapažanjima

3.1 Osnovno

Osnovana sumnja, ali i glasina mora se ispitati. Sumnja nije sama po sebi dokaz već pokazatelj moguće zlopotrebe. Potrebna je građanska hrabrost da se prijavi sumnja.

Dvoumljenje izaziva „predrasudu“ da se „tako nešto“ ne događa u jednoj uređenoj hrišćanskoj porodici ili u crkvi. Ne sme se prezati od toga da se ova nedoumica tematizuje, jer se sa svesnim bolje može raditi nego s potisnutim mislima.

Kod seksualnog nasilja postoji pored primarnog narušavanja integriteta čiji je uzrok sam čin i sekundarna šteta izazvana pre nagljenim i nedovoljno temeljno pripremljenim njegovim obelodanjivanjem.

Pri tome, dete zavređuje zaštitu i svaki nasrtaj predstavlja iskorišćavanje deteta. Pri postojanju makar i samo sumnje u napastvovanje pored državnih propisa važe i crkveni propisi onako kako su izneti u ovom Radnom okviru.

Kada se sumnja potkrepi, počinje pripremni proces. Važno je ovaj proces pripremiti i sprovesti zajedno s različitim grupama sličnih zanimanja koje imaju profesionalan kontakt sa žrtvom.¹⁷

3.2 Obratiti pažnju na sledeće

- ▮ Čuvati prisebnost.
- ▮ Ne preduzimati ništa ishitreno.
- ▮ Niko u slučaju zlopotrebe ne može sam pružiti pomoć. Neophodna je saradnja različitih pomagača i institucija.
- ▮ Deci i mladima potrebno je obično puno vremena dok progovore o zlopotrebi (nekada godinama ili desetinama godina kasnije) i retko ispričaju sve odjednom.
- ▮ Uzeti u obzir da deca i mladi često zavise od počinioca, da ih on može izložiti pritisku ili da mu žele ostate odani.
- ▮ Kontakt s referentnom osobom se prekida.
- ▮ Suočavanje počinje tek nakon pripremnog procesa koji treba da isplaniraju i sprovedu profesionalni pomagači.

3.3 Podrška žrtvama

U ustanovama koje se u svom okruženju suoče sa zlopotrebom dolazi često do nečega što se može nazvati „institucionalni šok“. Isti takav šok doživljava i okruženje žrtava i počinioca.

Rodbina, prijatelji, poznanici i kolege s posla zatečeni su, u neverici i zbunjeni informacijama o seksualnoj zlopotrebi u svom okruženju, svojoj porodici, zajednici ili ustanovi. Počev od zaprepaštenog „Ma to prosto nije moguće!“ do pitanja kojima krive sami sebe poput „Kako niko od nas to nije primetio?“ ili „Zašto nisam ranije preuzeo nešto?“ ovaj niz pitanja zapravo kazuje da često i žrtvino ili počinićevo okruženje mora prebroditi traumatična iskustva.

Otpuštanje iz službe navodnog počinioca stvara iznova veliki jaz u župi (parohiji) ili ustanovi. Prezir i solidarnost, saosećanje i dvoumljenje stvaraju plimu osećanja s kojom mnogi ne mogu da se nose.

Ordinarijus ili osoba koju je on imenovao stara se u okviru svoje nadležnosti da se žrtvama u okruženju ponudi podrška i pomoć (npr. nadzor, savetovanje, pravna pomoć itd.).

¹⁷ Npr. učitelji, vaspitači, socijalni radnici, stručnjaci iz specifičnog savetovališta...

4 Odredbe za nosioce odgovornosti

4.3 Za župu (parohiju)

Župnik (paroh) ili njemu ravna osoba u pravnom smislu snosi naročitu odgovornost za svoju zajednicu kao čelnik te zajednice. Zato se mora postarati da svi zaposleni u parohiji budu informisani o odredbama i smernicama ponašanja u vezi s prevencijom i zloupotrebom. Na svojoj funkciji on mora trpeti odgovarajuće posledice u slučaju kršenja odredaba i smernica ponašanja.

Deo mera prevencije seksualne zloupotrebe čini široka informisanost iznutra. Iz tog bi se razloga trebalo u svakom mandatu ponovo pozabaviti ovom temom. Pri tome bi moralo i trebalo da se osloni na ideje i sugestije Stožera za prevenciju zloupotrebe i nasilja odn. na posebno obučene regionalne osobe za kontakt i poznavaoce ove tematike.

Značajno je temu „blizine i distance“ uvesti u parohijsku zajednicu u odgovarajućem obliku i diskutovati sa zaposlenima. Otvorena i redovna obrada ove teme šalje upravo roditeljima jasnu poruku da je dobrobit dece i mladih parohiji na prvom mestu.

U svakom Savetu parohijske zajednice jedno lice treba biti zaduženo upravo za ovu tematiku. Ono će pružati podršku odgovornom svešteniku u održavanju tematike aktuelnom te poštovanju Radnog okvira. Ime i prezime ove osobe treba proslediti ordinarijatu.

4.4 Za dečju i omladinsku pastoralnu službu

U okviru dušebrižničke službe za decu i mlade dve teme treba posebno imati na umu:

Odgovorna lica moraju se pozabaviti temom „blizina i distanca“ te odredbama i smernicama ponašanja. Inten-

zivno posvećivanje temi nužno je za odgovorne radnike s decom i mladima.

Pri odabiru novog lidera grupe treba paziti da se radi o zreloj i uravnoteženoj ličnosti koja je zbog svog dara nacionalno podobna za rad sa decom i mladima i koja je spremna na školovanje i dalje usavršavanje. Sve osobe aktivne u pastoralnoj službi moraju završiti osnovno školovanje u kome se pored ostalog obrađuje problematika zloupotrebe i nasilja.¹⁸

4.5 Za nastavu veronauke i katoličko školstvo

Škola je mesto na kom predstavnici crkve imaju mnogo kontakata s decom i mladima na nastavi veronauke. Isto važi i za katoličke privatne škole.

Školsko okrilje odlikuje se neophodnom tesnom saradnjom države i crkve. U praksi ovo iziskuje osnov za poverenje koji je naročito važan kod sumnje na zloupotrebu ili primenu nasilja, ali naravno uz poštovanje relevantnih pravnih propisa.

4.6 Za crkvenu zajednicu ili ustanovu

Ovaj Radni okvir obavezujući je za sve crkvene zajednice i ustanove u Austriji.¹⁹ U tom smislu njen upravnik mora da prizna svu regulativu i standarde koji važe na nivou Austrije opisane u ovom Radnom okviru. Orijentisaće se prema njima i poštovati ustanovljene načine ponašanja u svom delokrugu. Odredbe ovog Radnog okvira stavljaju se na snagu u vašoj zajednici ili u vašoj ustanovi.

¹⁸ Npr. osnovni tečaj koji nude Katholische Jungschar ili Katholische Jugend.

¹⁹ Ovde se misli na npr. crkvena udruženja, zajednice slične redovničkim, internate, crkvene zadužbine, crkvene bolnice itd.

Poslovnik o postupanju

**u slučaju okrivljavanja za
seksualnu zloupotrebu i nasilje**

Oblast važnosti

§ 1 Ovaj Radni okvir važi za radnje seksualne zloupotrebe odnosno primene nasilja koje su počinili sveštenici, redovnici, stalni i počasni svetovnjaci iz ustanova katoličke crkve nad maloletnicima odn. osobama kojima je potrebna posebna zaštita ili odraslima.¹

Definicije

§ 2 Pod seksualnom **zloupotrebom** podrazumevaju se radnje koje su opisane u čl. 6, odeljak 1 Normae.² Radni okvir takođe se primenjuje i kod radnji kod kojih ne postoji krivičnopravna odgovornost a koje predstavljaju prekoračenje granica u dušebrižničkom, vaspitnom, zatim starateljskom ili negovateljskom odnosu sa maloletnicima odnosno osobama kojima je potrebna posebna zaštita ili odraslim osobama.

§ 3 Pod **primenom nasilja** podrazumeva se fizički nasrtaj, pretnja takvim nasrtajem ili po psihičko zdravlje izuzetno škodljivo ponašanje.

§ 4 **Maloletnici** su kako u skladu sa austrijskim, tako i katoličkim crkvenim pravom lica koja nisu još navršila 18. godinu života.

§ 5 **Oblast važnosti u pogledu službe:** Što se tiče sveštenih lica i redovnika Radni okvir važi sve dokle su u službi neke od austrijskih biskupija ili sedišta reda ili ako je delo počinjeno u Austriji. Za redovnike pripadnici Zajednice apostolskog života i sekularnih instituta imaju jednak status. Obaveznost u pogledu reda bliže se uređuje čl. 79. Kod svetovnih zaposlenih Radni okvir se prime-

njuje na dela koja su izvršena u odnosu na vršenje poverene im crkvene dužnosti.

§ 6 **Ostale ustanove:** regulativa je obavezujuća i za sve crkvene zajednice i ustanove u Austriji, a posebno za one podređene nadzoru biskupa biskupije. Ova regulativa važi i za sve katoličke privatne škole kao i za sve veroučitelje u javnim i privatnim školama.

§ 7 **Ostali propisi:** Okvir važi bez obzira na ostale propise specifične za određeni poziv, kakve imaju npr. Caritas ili bolnice i domovi za negu. Ovo ne utiče na primenu školskih propisa na nastavno osoblje.

§ 8 **Ostala krivična dela:** Slučajeve šikaniranja, progonjenja, seksualne ili druge diskriminacije na radnom mestu ili drugog kršenja Zakona o jednakom postupanju ovaj pravilnik o postupanju ne obuhvata, jer za tu svrhu već postoje ustanovljeni savetnici i kancelarije za pritužbe.

Položaj okrivljenog

§ 9 **Pretpostavka nevinosti:** Pretpostavka nevinosti važi sve dok se ne dokaže suprotno. Odsustvo s posla ili otkaz ne znače osudu unapred.

§ 10 **Zaštita ugleda:** U svakom obliku komunikacije moraju se poštovati prava ličnosti okrivljenog, naročito pravo zaštite ugleda (c. 220 CIC).

§ 11 **Pravo na saslušanje:** Ako se time ne ugrožava razjašnjenje stanja stvari ili ne ometa istraga organa krivičnog gonjenja, zastupnici biskupske komisije obavljaju razgovor s okrivljenim. Ako je nužno, treba preduzeti mere zaštite navodne žrtve. Prilikom razgovora okrivljenome se predočavaju optužbe ili sumnje i pruža mu se prilika da se izjasni. Okrivljeni ima slobodno pravo da unutar primerenog roka dâ pisanu izjavu.

1 Pojmovi koji se odnose na lica važe za osobe oba pola, ako nisu u pitanju sveštena lica, nezavisno od upotrebljenog gramatičkog oblika.

2 Congregatio pro Doctrina Fidei, Normae de delictis Congregationi pro Doctrina Fidei reservatis seu Normae de delictis contra fidem necnon de gravioribus delictis (21. 5. 2010), u: AAS 102 (2010) 419–434. U daljem tekstu: „Normae“.

§ 12 **Pravo na odbranu:** Okrivljeni može angažovati osobu u koju ima poverenja. On se obaveštava o svom pravu na odbijanje iskaza.

§ 13 **Pravo na uvid u spise:** Biskupska komisija mora okrivljenom da dá sve merodavne činjenice na znanje kako bi on bio upoznat sa svojim pravom na odbranu. Okrivljeni ima pravo na uvid u spise. Predsedavajući biskupskom komisijom može da ograniči uvid u spise ako navodna žrtva zadovoljavajuće dokaže da joj to može naštetiti (up. čl. 24 Normae) ili ako bi time bile ugrožene druge osobe.

Posledice i mere

Pomoć navodnim žrtvama

§ 14 **Hitna pomoć ombudsmana:** Ombudsman po potrebi treba da predloži navodnoj žrtvi prvu meru terapije za koju preuzima troškove. Takođe je može uputiti na drugog savetnika ili terapeuta.

§ 15 **Finansijska podrška:** Nezavisno od eventualnih zahteva za naknadu štete, koji se ostvaruju sudskim putem, žrtva može izraziti želju za dobijanjem finansijske pomoći. U potonjem slučaju stanje stvari se zajedno s mišljenjem ombudsmana, biskupske komisije i nadležnog ordinarijusa prosleđuju Nezavisnoj komisiji za zaštitu žrtava (v. čl. 25). Ona daje preporuke o pružanju pomoći, uključujući primerenu visinu ove vrste pomoći.

Hitne mere protiv navodnog počinioca

§ 16 **Bez kontakta:** Po mogućstvu treba sprečiti svaki dalji kontakt okrivljenog s osobama koje su podnele optužbe odn. koje su ugrožene prijavljenim delom.

§ 17 Mere u pogledu službe:

a. Sveštena lica: Ako se sumnja potkrepi prikupljenim informacijama ili državni organi krivičnog gonjenja otpočnu s istragom, okrivljenom se savetuje uzimanje slobodnih dana, a u slučaju hitnosti uručuje mu se otkaz iz službe. Pri tome može biti smotreno da mu se daju uputstva što se tiče mesta boravka ili nametne zabrana kontakta s navodnom žrtvom i da se udalji od svih aktivnosti pri kojima bi maloletnici mogli biti ugroženi. Zadržava se pravo izricanja zaštitnih mera krivičnog karaktera u skladu s c. 1722 CIC i čl. 19 Normae kanonskog predistražnog postupka.

b. Svetovni saradnici: Ako postoji sumnja na zaposlene iz svetovnog staleža, ordinarijus neodložno obaveštava odgovorno lice kadrovske službe. On donosi neophodne korake radnog prava nakon iskaza žrtve koji ne isključuju otpust bez otkaznog roka ili otkaz.

c. Dobrovoljci: Ako se sumnja potkrepi prikupljenim informacijama ili državni organi krivičnog gonjenja otpočnu s istragom, obustavlja se svako dalje vršenje dobrovoljne delatnosti gde mogu biti ugrožena maloletna lica.

d. Nastavno osoblje: Ako su veroučitelji koje je imenovala crkva, veroučitelji u saveznoj ili pokrajinskoj službi ili veroučitelji u privatnim katoličkim školama pod sumnjom, ordinarijus obaveštava nadležne instance školskih organa bez odlaganja.

e. Redovnici: Koji ne potpadaju pod tačke a–d podležu prikladnim merama koje donosi pretpostavljeni tako da maloletna lica ne mogu biti ugrožena njegovom delatnošću niti njegovim mestom boravka.

§ 18 **Zbrinjavanje okrivljenog:** Ordinarijus je dužan da i okrivljeni i prestupnici dobiju dušebrižničku negu i, ako je potrebno, pravnu i terapeutsku pomoć kako bi se pre svega sprečilo ponavljanje.

§ 19 **Potvrдно javljanje:** Biskup biskupije odn. čelnik reda obaveštava biskupsku komisiju i biskupskog ombudsmana o posledicama po okrivljenog.

Moguće posledice po počinioca

- § 20 Bez obzira na posledice proistekle iz crkvenog ili državnog krivičnog postupka biskupska komisija može ordinarijusu (biskup biskupije, generalni vikar, viši nadređeni) zaduženom za navodnog počinioca da predloži ograničenja i uslove u vezi s eventualnim daljem obavljanjem službe. U ove uslove spadaju između ostalih nadzor, terapija, boravak u specijalizovanom lečilištu ili činove pokajanja.
- § 21 Bez rada s maloletnicima ili osobama kojima je potrebna posebna zaštita: U slučaju dokazane zloupotrebe maloletne osobe, počinitelj više neće biti angažovan u pastoralnoj službi gde je kontakt s maloletnicima ili osobama kojima je potrebna posebna zaštita zagarantovan.
- § 22 Ako dotična osoba ostane u crkvenoj službi, pribavlja se veštačenje forenzičkog psihologa koje sadrži konkretne podatke da li i ako može, na kojim poslovima angažovati počinioca kako ne bi došlo do ugrožavanja maloletnika. Ostanak u crkvenoj službi zavisi i od toga da li se time narušava ugled ili ugrožava poverenje u crkvu. Odluka o mogućem polju rada, naloženim merama i ograničenja spada u dužnost biskupa biskupije odn. nadležnog višeg nadređenog, pri čemu treba uzeti u obzir i preporuku biskupske komisije. Ordinarijus je zadužen da obezbedi da se poštuju ograničenja i uslovi koje je naložio. Za sveštena lica ovo važi i za vreme penzije.
- § 23 Ako je sveštenik ili redovnik premešten unutar biskupije, novi nadzornik obaveštava se o ovoj problematici i eventualnim uslovima uz poštovanje zakonskih propisa. Kod premeštaja ili promene boravišta u drugu biskupiju, biskup biskupije odn. čelnik reda u čijoj će nadležnosti boraviti počinitelj takođe se obaveštava o tome.

službe te drugih disciplinskih mera, a zatim i obaveštavanje javnosti te službenog okruženja okrivljenog.

Rehabilitacija

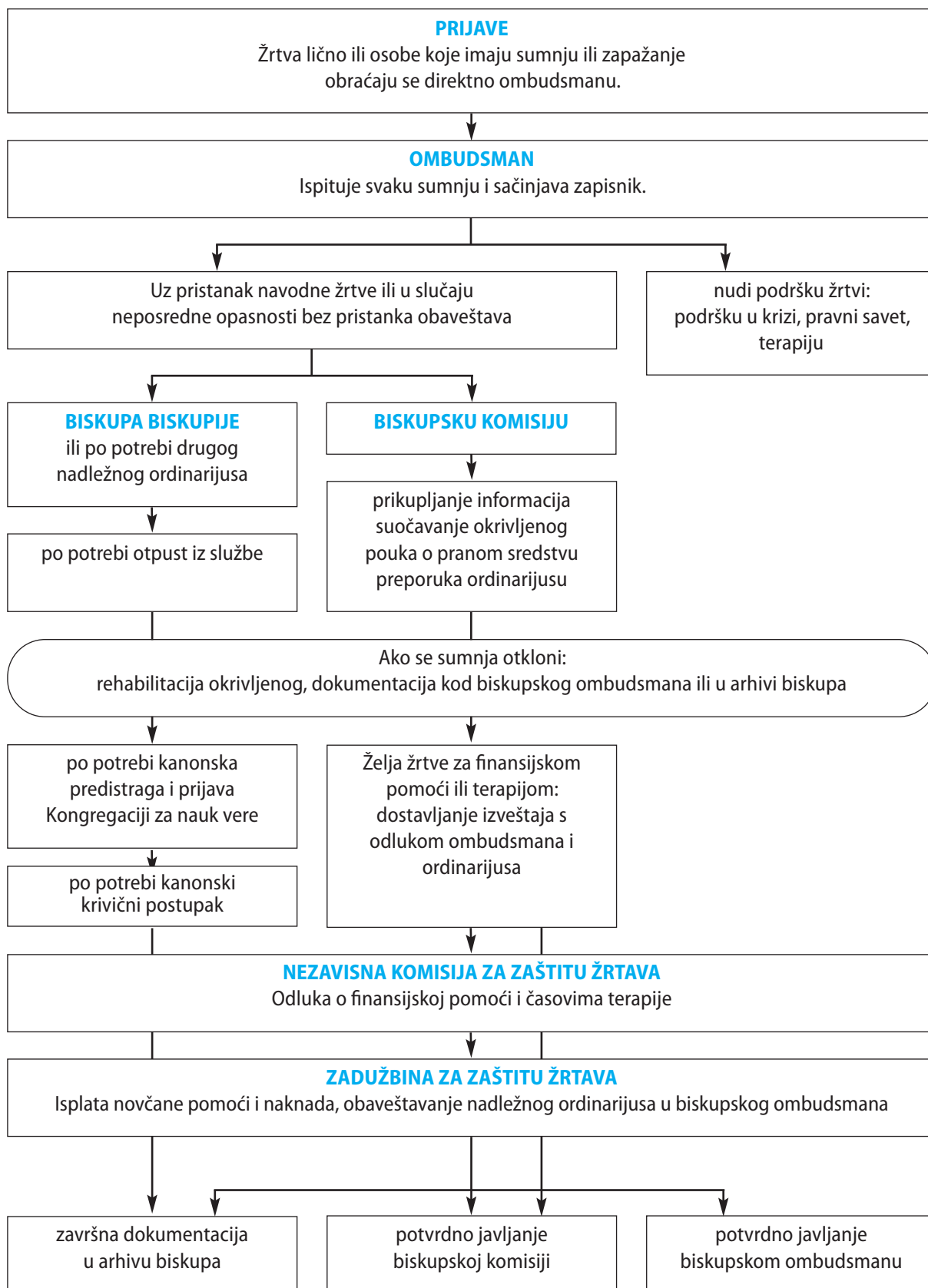
- § 24 Ako se optužba ili sumnja pokažu neosnovanim, preduzimaju se svi potrebni koraci ka povraćaju ugleda lažno okrivljenog ili osumnjičenog lica. Tu se ubrajaju neposredno ukidanje otpusta iz

Dopune

1 Šematski prikaz postupka

2 Izjava o obavezivanju za Radni okvir „Istina će vas osloboditi“

Radni okvir „Istina će vas osloboditi — mere, i orijentaciona pomoć protiv zloupotrebe i nasilja u crkvenom okrilju“ Austrijske biskupske konferencije predstavlja obavezujući dokument za sve zaposlene katoličke crkve.

Ja, ... obavezujem se da ću u okviru svoje službe u crkvi postupati u skladu s uredbama i odredbama, primenjivati ih u svome polju rada i poštovati ih. Naročito ću voditi računa:

- ▮ da ću svoj rad s ljudima u svim crkvenim okruženjima obavljati na temelju poštovanja i uvažavanja.
- ▮ da ću se pridržavati ličnih granica osobe pored mene ;
- ▮ da ću se ophoditi prema zaposlenima na odgovoran način i da neću iskoristiti položaj autoriteta i poverenja;
- ▮ da ću se orijentisati i postupati u skladu sa smernicama ponašanja (v. Deo B 2);
- ▮ da ću se u slučaju sumnje na psihičko, fizičko i seksualno nasilje obratiti nekome od sledećih mesta: ombudsman, drugi savetnik, nadzornik ili ordinarijat kako bih porazgovarao o daljem delanju;
- ▮ da ću se stalno baviti ovom problematikom i sticati potrebna znanja.

Ime i prezime: .....

Datum rođenja: .....

Crkvena ustanova: .....

Potvrđujem da me je odgovorna osoba obavestila o Radnom okviru „Istina će vas osloboditi“ kao obavezujućem orijentiru u mom radu.

....., dana .....

Potpis saradnika

Pretpostavljeni/odgovorni

.....

Uručiti zaposlenome kopiju potpisane Izjave o obavezivanju.

DVR: .....

3 Adrese

www.ombudsstellen.at

3.1 Biskupski centri za pravobraniteljstvo građana

Erzdiözese Wien

Ombudsstelle für Opfer von Gewalt und sexuellem Missbrauch in der katholischen Kirche
Univ.-Prof. Dr. Johannes Wancata
Untere Viaduktg. 53/2B, 1030 Wien
Tel.: +43 1 319 66 45
Fax: +43 1 515 52 2777
E-Mail: ombudsstelle@edw.or.at
Web: www.erzdioezese-wien.at/ombudsstelle

Diözese St. Pölten (Niederösterreich)

Diözesane Ombudsstelle für die Anliegen von Kindern, Jugendlichen, Frauen, Männern, Erziehern und Lehrpersonen zum Schutz vor Gewalt und sexuellen Übergriffen und übler Nachrede
Dr. Gabriele Hintermeier
Mobil: 0676/826688383
E-Mail: ombudsstelle@kirche.at

Diözese Linz (Oberösterreich)

Ombudsstelle und Diözesane Kommission gegen Missbrauch und Gewalt der Diözese Linz
Christiane Sauer M.A. / Heinz Häubl
Harrachstr. 7, 4020 Linz
Tel.: 0676/8776-5525
E-Mail: ombudsstelle@dioezese-linz.at

Diözese Eisenstadt (Burgenland)

Ombudsstelle der Diözese Eisenstadt für Opfer von Gewalt und sexuellem Missbrauch
Dr. Gabriele Kindshofer
Tel.: 0676/880 701 024
E-Mail: opfer@martinus.at

Erzdiözese Salzburg

Ombudsstelle für Opfer von Gewalt und sexuellem Missbrauch in der katholischen Kirche
Mag. Karin Roth
Insight-International
Lieferinger Hauptstr. 140 / 2. Stock / Top 7,
5020 Salzburg
Tel.: 0676/87466920
E-Mail: karin.roth@insight-international.org

Diözese Graz-Seckau (Steiermark)

Ombudsstelle für Opfer von Gewalt und sexuellem Missbrauch in der Katholischen Kirche
Mag. Birgit Posch-Keller
Janneckweg 20A, 8042 Graz
Tel.: 0676/87 42 6899
E-Mail: birgit.posch@graz-seckau.at

Diözese Gurk (Kärnten)

Ombudsstelle der Diözese Gurk
für Opfer von Missbrauch und Gewalt in der Kirche
Mag. Lieselotte Wolf
Mariannengasse 2, 9020 Klagenfurt am Wörthersee
Tel.: 0676/8772-6488
E-Mail: ombudsstelle@kath-kirche-kaernten.at

Diözese Innsbruck (Tirol)

Ombudsstelle für Opfer von Gewalt und sexuellem Missbrauch in der Diözese Innsbruck
Mag. Gotthard Bertsch
Schöpfstraße 39/III, 6020 Innsbruck
Tel: 0676/8730 2700
E-Mail: ombudsstelle@dibk.at
Web: www.dibk.at/ombudsstelle

Diözese Feldkirch (Vorarlberg)

Beratungsstelle zum Schutz
vor Gewalt und sexuellen Übergriffen
Dr. Ruth Rüdisser
Bahnhofstraße 13, 6800 Feldkirch
Tel.: 0800 / 848008
E-Mail: ombudsstelle@kath-kirche-vorarlberg.at
Web: www.kath-kirche-vorarlberg.at/ombudsstelle

Militärdiözese

Dr. Nadja Rossmann
Fasangartengasse 101/VII
1130 Wien
Tel: +43 (1) 5123257 20

3.2 Stožeri za zaštitu djece i mladih

Kontaktaten der Kinder- und Jugendschutzbeauftragten in der Katholischen Kirche Österreich

Stabsstelle für Missbrauchs- und Gewaltprävention, Kinder- und Jugendschutz der Erzdiözese Wien

Mag. Martina Greiner-Lebenbauer
 Telefon: +43 1 515 52-3879 oder +43 664 515 52 43
 Web: www.hinsehen.at
 E-Mail: hinsehen@edw.or.at

Stabsstelle für Kinder- und Jugendschutz der Diözese Innsbruck

Dr. Hannes Wechner
 Telefon: +43 676 87 30 27 10
 Web: www.dibk.at/kinder-jugendschutz
 E-Mail: kinder-jugend-schutz@dibk.at

Stabsstelle für Kinder- und Jugendschutz der Diözese Graz-Seckau

Mag. Ingrid Lackner
 Telefon: +43 316 8041 265 oder +43 676 8742 2383
 Web: www.jungekirche.info/praevention-von-missbrauch-gewalt
 E-Mail: ingrid.lackner@graz-seckau.at

Stabsstelle für Gewaltprävention, Kinder- und Jugendschutz der Diözese Linz

Mag. Dagmar Hörmandinger-Chusin
 Telefon: +43 732 7610 33 43
 Web: www.ansprechen.at
 E-Mail: dagmar.hoermandinger@dioezese-linz.at

Kontaktstelle für Kinder- und Jugendschutz der Diözese Gurk

Rolanda Honsig-Erlenburg
 Telefon: +43 463 58 77 24 00 oder 0676 8772 2400
 Web: www.kath-kirche-kaernten.at
 E-Mail: kinder-jugend-schutz@kath-kirche-kaernten.at

Kontaktstelle für Gewaltprävention für Kinder, Jugendliche und Erwachsene der Diözese Feldkirch

Mag. Stefan Schäfer
 Telefon: +43 664 2795736
 Web: www.kath-kirche-vorarlberg.at
 E-Mail: stefan.schaefer@fga-lg.at

Servicestelle für Präventions- & Bildungsarbeit der Erzdiözese Salzburg

Mag. Wolfgang Hammerschmid-Rücker
 Telefon: +43 662 8047-7580 oder 0676 8746 7582
 Web: www.kirchen.net/NaeheundDistanz
 E-Mail: naeheunddistanz@jungsschar.kirchen.net

3.3 Nezavisno odvjetništvo za zaštitu žrtava

Unabhängige Opferschutzanwaltschaft:

1010 Wien, Bösendorferstraße 4/3/ Tür 18
waltraud.klasnic@opfer-schutz.at
 Telefon: +43 664 980 78 17
 Web: www.opfer-schutz.at
 E-Mail: office@opfer-schutz.at

3.4 Zaklada Zaštita žrtava katoličke Crkve u Austriji

Stiftung Opferschutz

1010 Wien, Wollzeile 2
 Telefon: +43 664 824 37 03
 E-Mail: stiftung@opferschutz.or.at

3.5 Drugi savjetodavni centri

3.5.1 Österreich

Kinder- & Jugendanwaltschaft

Kontaktaten der Bundesländer-Stellen:
 auf der Website: www.kija.at

Weißer Ring

Kontaktaten der Bundesländer-Stellen
 auf der Website: www.weisser-ring.at

Rat auf Draht 147

Österreichs Notruf für Kinder, Jugendliche und deren Bezugspersonen (0–24 Uhr)

Opfernotruf 0800 112 112

Kostenlose und anonyme Hilfe für Verbrechenopfer an 365 Tagen rund um die Uhr
Web: www.opfer-notruf.at

Notrufberatung für vergewaltigte Frauen und Mädchen

Telefon: +43 1 523 22 22
Web: www.frauenberatung.at
E-Mail: notruf@frauenberatung.at

www.gewaltinfo.at

Plattform gegen die Gewalt

Telefonseelsorge 142

0–24 Uhr, Beratung

www.maenner.at

Links zu Männerberatungen und Männerbüros in Österreich

3.5.2 Wien**Wiener Netzwerk gegen sexuelle Gewalt an Mädchen, Buben und Jugendlichen**

Information – Beratung – Therapie – Prävention
Web: www.wienernetzwerk.at

Kriseninterventionsstelle

Lazarettgasse 14A, 1090 Wien
Telefon: +43 1 406 95 95
www.kriseninterventionszentrum.at

Beratungsstelle TAMAR

1200 Wien, Wexstraße 22/3/1
Beratungstelefon: +43 1 334 04 37
Web: www.tamar.at
E-Mail: beratungsstelle@tamar.at

Kinderschutz-Zentrum

1070 Wien, Kandlgasse 37/6
Telefon: +43 1 526 18 20
Web: www.kinderschutz-wien.at
E-Mail: office@kinderschutz-wien.at

die möwe – Kinderschutzzentrum

1010 Wien, Börsegasse 9/1
Telefon: +43 1 532 15 15
Web: www.die-moewe.at
E-Mail: ksz-wien@die-moewe.at

Selbstlaut – Verein zur Prävention von sexuellem Kindesmissbrauch

Berggasse 32/4, 1090 Wien
Telefon: +43 1 810 90 31
Web: www.selbstlaut.org
E-Mail: office@selbstlaut.org

Verein Ninlil

Gegen sexuelle Gewalt an Frauen mit Lernschwierigkeiten und Mehrfachbehinderung
1110 Wien, Hauffgasse 3–5
Telefon: +43 1 714 39 39
Web: www.ninlil.at
E-Mail: office@ninlil.at

3.5.3 Niederösterreich**Die Möwe – Kinderschutzzentrum St. Pölten**

3100 St. Pölten, Bahnhofplatz 14/ 1. Stock
Telefon: +43 27 42 311 111
möwe helpline Nummer 0 800 80 80 88 (kostenlos und anonym)
Web: www.die-moewe.at
E-Mail: ksz-stp@die-moewe.at

Rettet das Kind NÖ

3441 Judenau, Schlossplatz 1
Telefon: +43 22 74 7844 – 0
Web: www.rettet-das-kind-noe.at
E-Mail: info@rdk.at

3.5.4 Oberösterreich**Kinderschutzzentrum Linz**

4020 Linz, Kommunalstraße 2
Telefon: +43 732 781 666
Web: www.vereinhilfekindereltern.at
E-Mail: kisz@kinderschutz-linz.at

Gewaltschutzzentrum Oberösterreich

4020 Linz, Stockhofstraße 40
 Telefon: +43 732 60 77 60
 Web: www.gewaltschutzzentrum.at
 E-Mail: ooe@gewaltschutzzentrum.at

Männerberatung des Landes Oberösterreich

4020 Linz, Figulystraße 27
 Telefon: +43 732 66 64 12
 Web: www.maennerberatung-ooe.gv.at
 E-Mail: maennerberatung.ftz.post@ooe.gv.at

Beziehungsleben.at

Partner-, Ehe-, Familien- und Lebensberatung
 der Diözese Linz
 Männerberatung bei Männergewalt
 mit 27 Beratungsstellen in Oberösterreich
 Terminvereinbarung unter Telefon: +43 732 773 676
 Web: www.beziehungsleben.at
 E-Mail: beziehungsleben@dioezese-linz.at

**Verein PIA Hilfe für Opfer
von sexuellem Missbrauch**

4020 Linz, Niederreithstraße 33
 Telefon: +43 732 65 00 31
 Web: www.pia-linz.at
 E-Mail: office@pia-linz.at

3.5.5 Burgenland**Rettet das Kind – Kinderschutzzentrum**

7000 Eisenstadt, Unterbergstraße 20
 Telefon: +43 2682 642 14
 Web: www.rettet-das-kind-bgld.at
 E-Mail: kinderschutzzentrum@rettet-das-kind-bgld.at

**Gewaltberatung Caritas
Familienzentrum Eisenstadt**

Tel: +43 676/83730-312
 E-Mail: gewaltberatung@eisenstadt.caritas.at
 Web: www.caritas-burgenland.at

Gewaltschutzzentrum Burgenland

7400 Oberwart, Steinamangerer Straße 4/1. Stock
 Telefon: +43 3352 31 420
 E-Mail: burgenland@gewaltschutz.at
 Web: www.gewaltschutz.at

3.5.6 Salzburg**Kinderschutzzentrum**

5020 Salzburg, Leonhard-v.-Keutschach-Str. 4
 Telefon: +43 662 44 911
 Web: www.kinderschutzzentrum.at
 E-Mail: beratung@kinderschutzzentrum.at

Rettet das Kind

5020 Salzburg, Warwitzstraße 9
 Telefon: +43 662 82 59 43
 Web: www.rettet-das-kind-sbg.at
 E-Mail: office@rettet-das-kind-sbg.at

3.5.7 Steiermark

Kinderschutz-Zentrum Graz
 8010 Graz, Griesplatz 32
 Telefon: +43 316 83 19 41-0
 Web: www.kinderschutz-zentrum.at
 E-Mail: graz@kinderschutz-zentrum.at

Rettet das Kind

8010 Graz, Merangasse 12
 Telefon: +43 316 83 16 90
 Web: www.rettet-das-kind-stmk.at
 E-Mail: office@rettet-das-kind-stmk.at

Kinderschutzzentrum Leibnitz Kitz

8430 Leibnitz, Dechant Thaller-Straße 39/1
 Telefon: +43 3452 85700
 Web: www.gfsg.at
 E-Mail: kitz@gfsg.at

Kinderschutzzentrum Oberes Murtal

8720 Knittelfeld, Herrengasse 23/3
 Telefon: +43 3512 75741
 Web: www.kinderschutzzentrum.net
 E-Mail: kisz@kinderfreunde-steiermark.at

3.5.8 Kärnten**Kinderschutzzentrum Klagenfurt**

9020 Klagenfurt, Kumpfgasse 20/1
 Telefon: +43 463 567 67
 E-Mail: kisz.klagenfurt@ktn.kinderfreunde.org
 Web: www.kisz-ktn.at

**Beratungsstelle Don Bosco
für Jugendliche und Familien**
9020 Klagenfurt, Siebenhügelstraße 64
Telefon: +43 463 22 618-32
Web: www.donbosco.at

**Institut für Familienberatung
und Psychotherapie
(IFP) der Caritas**
9020 Klagenfurt, Kolpinggasse 6/2
Telefon: +43 463 567 77-0
E-Mail: ifp-klagenfurt@caritas-kaernten.at
Web: www.caritas-kaernten.at

Rettet das Kind
9020 Klagenfurt, Villacher Straße 241
Telefon: +43 463 213 03
Web: www.rettet-das-kind-ktn.at
E-Mail: office@rettet-das-kind-ktn.at

3.5.9 Tirol

Kinderschutzzentrum Innsbruck
6020 Innsbruck, Museumstraße 11
Telefon: +43 512 583 757
Web: www.kinderschutz-tirol.at
E-Mail: innsbruck@kinderschutz-tirol.at

Rettet das Kind Tirol
6020 Innsbruck, Krippengasse 4
Telefon: +43 512 20 24 13
Web: www.rettet-das-kind-tirol.at
E-Mail: office@rettet-das-kind-tirol.at

Gewaltschutzzentrum Tirol
6020 Innsbruck, Maria-Theresien-Straße 42a
Telefon: +43 512 57 13 13
Web: www.gewaltschutzzentrum-tirol.at
E-Mail: office@gewaltschutzzentrum-tirol.at

**KIZ – Kriseninterventionszentrum
für Kinder und Jugendliche**
6020 Innsbruck, Pradlerstraße 75
Telefon: +43 512 58 00 59
Web: www.kiz-tirol.at
E-Mail: info@kiz-tirol.at

Mannsbilder – Männerberatung Tirol
6020 Innsbruck, Anichstraße 11
Telefon: +43 512 57 66 44
Web: www.mannsbilder.at
E-Mail: beratung@mannsbilder.at

3.5.10 Vorarlberg

Kinder- und Jugendanwaltschaft Vorarlberg
6800 Feldkirch, Schießstätte 12
Telefon: +43 5522 84 900
Web: www.vorarlberg.kija.at
E-Mail: kija@vorarlberg.at

IFS – Institut für Soziale Dienste
Kinderschutz
6900 Bregenz, St. Anna-Straße 2
Telefon: +43 5175 55 05
Web: www.ifs.at
E-Mail: kinderschutz@ifs.at

**Beratungsstelle
des Ehe- und Familienzentrums**
6800 Feldkirch, Herrengasse 4
Telefon: +43 5522 74 139
Web: www.kath-kirche-vorarlberg.at
E-Mail: beratungsstellen-efz@kath-kirche-vorarlberg.at

Rettet das Kind Vorarlberg
6800 Feldkirch, Mutterstraße 9
Telefon: +43 664 917 14 18
Web: www.rettet-das-kind-vbg.at
E-Mail: info@rettet-das-kind-vbg.at

